

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№4 КРАСАВІК 1962
т.присл.

1 МАЯ

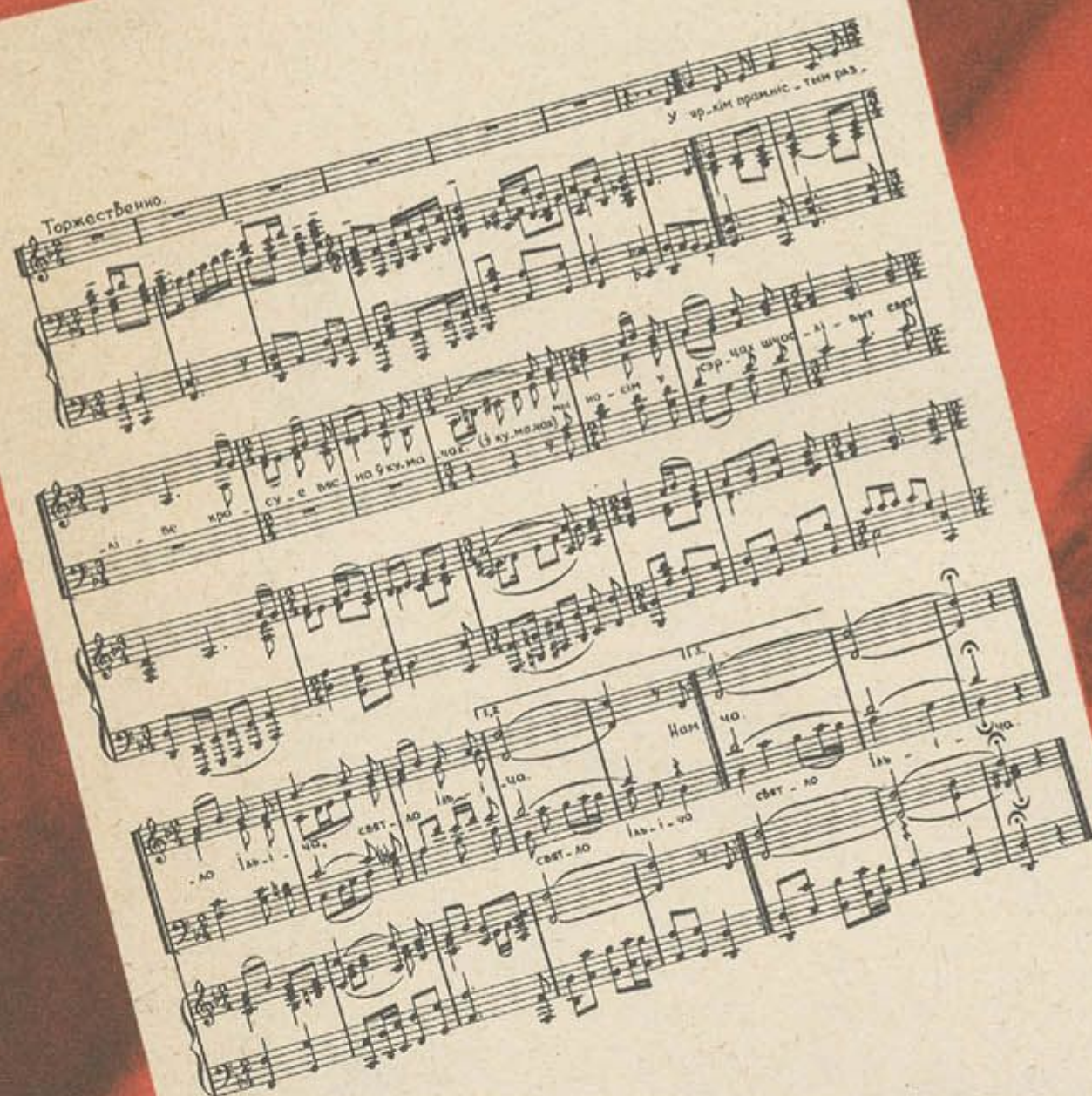

Святло Ільча

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

19881

Словы А. ДЗЕРУЖЫНСКАГА

Музыка І. КУЗНЯЦОВА

У яркім прамністым разліве
Красуе вясна ў кумачах.
Мы носім у сэрцах шчаслівых
Святло Ільча.

Нам праўдай сваёй яно свеціць,
Шляхі асвятляе да зор,
Працоўных людзей ва ўсім свеце
Вядзе у прастор.

Усмешкаю ззяе лагоднай
У ясных з прыжмурам вачах.
Заўсёды у сэрцах народных —
Святло Ільча.

Таварыш Ленін,
па фабрыках дымных,
па землях,
укрытых
і снегам
і ржэўем,

вашым,
таварыш,
сэрцам
і іменем

думаем,
дыхаем,
змагаемся,
жывем мы!

У. Маякоўскі «Гутарка
з таварышам Леніным»

**РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА**

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДААННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 4

КРАСАВІК, 1962

1

НАДЗЕЯ Кандратаўна Емяльянава на працягу ўсяго часу знаходзілася ў незвычайна прыўзнятым настроі. Чым бы яна ні займалася, што б ні рабіла — мыла посуд, варыла зацірку, мыла бялізну, палола градкі, цыравала панчошу, укладвала спаць дзяцей, — яна ў думках увесь час стаяла на краі свайго двара, ля сажалкі, якая злучалася пратокай з возерам Сестрарэцкі Разліў, у адной і той жа нерухомай паставе: спіной да возера, з раскінутымі ў абодва бакі рукамі, нібы ахоўваючы возера і зазерны лужок з буданом ад усяго варожага свету.

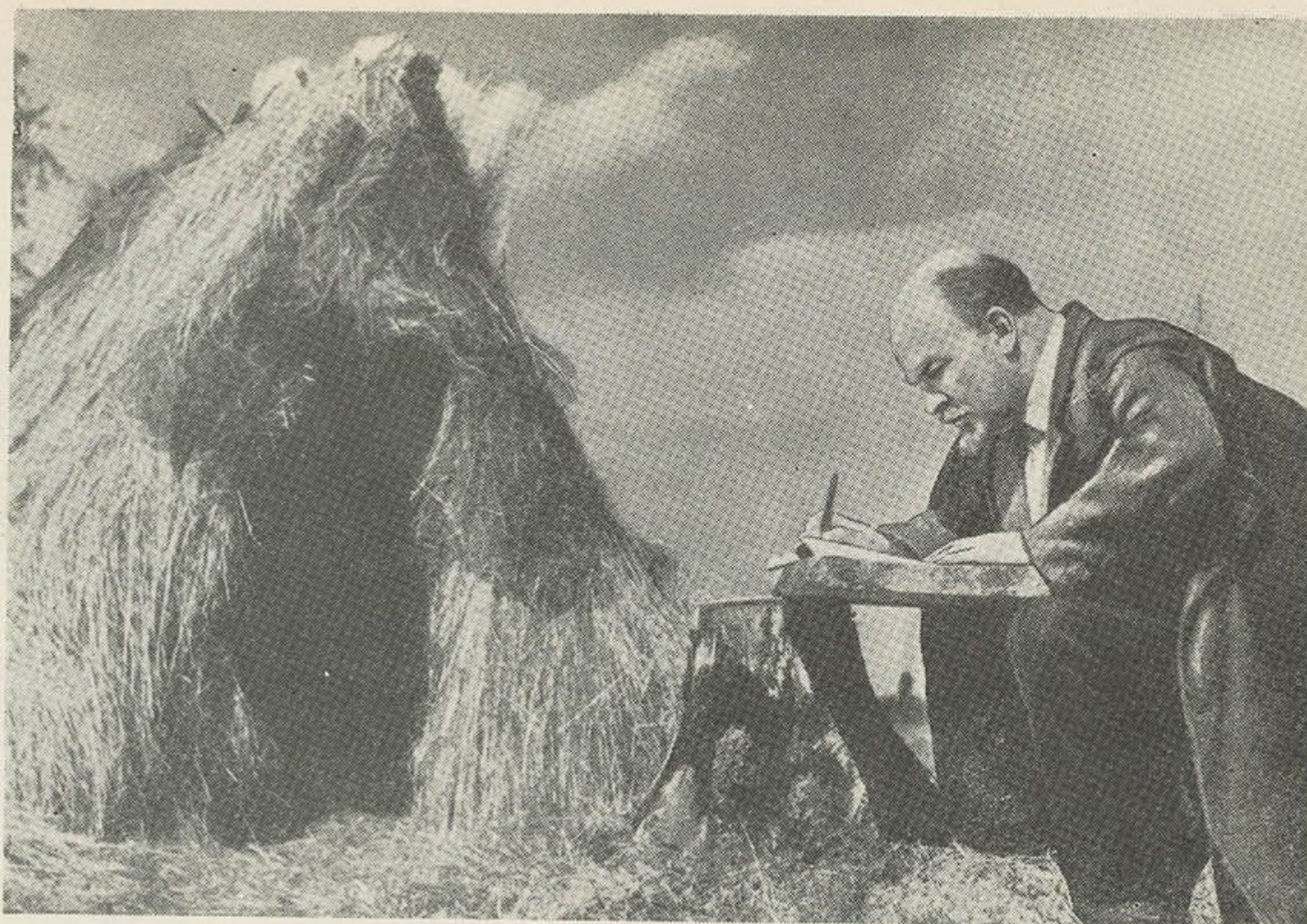
Яе вочы сталі больш пільнымі, слых больш развітым. Яна пачала заўважаць усё, што рабілася навокал і чаго не заўважала раней. Яна адрознівала жаночыя і мужчынскія крокі за зарослым бэзам плотам; галасы людзей, якія чуліся па суседству і на вуліцы, прыцягвалі цяпер яе ўвагу і з'яўляліся пажывай для роздуму.

Яна лавіла сябе на тым, што пачала менш думаць пра мужа і сыноў, якім у выпадку правалу пагражалі найвялікшыя няшчасці. Яна думала толькі пра Леніна і пра тое, што ад яе і яе блізкіх залежыць яго бяспека.

Гэтыя няясныя, але моцныя адчуванні пранізвалі яе да самага сэрца. Яна не магла б растлумачыць свае пачуцці словамі, але яна адчувала, што знаходзіцца ў самым цэнтры вялікага, і мацней, чым яе муж, чуццём мацярынскім, жаночым, разумела асобу Леніна. Мікалай Аляксандравіч добра ведаў, што азначае Ленін для партыі, але ён падыходзіў да яго, як партыец да свайго лідэра, як салдат да камандзіра. Ён больш думаў аб справе, чым аб асобе.

Гэтак жа аднеслася да Леніна і Надзея Кандратаўна да таго, як пазнала яго. Яна ўспрыняла даручэнне партыі ўкрыць правадыра партыі не тое, каб абыякава, але зусім практычна і адразу пачала меркаваць, дзе яго змясціць, чым карміць, што сцяліць, выказала шмат правільных заўваг аб недахопах пуні, што знаходзілася ля самай загарадзі, побач з вуліцай, аб палітычных настроях суседзяў і г. д., — словам, рабіла ўсё так, як прывыкла рабіць у якасці бальшавічкі жонкі баевіка, якая хавала ў час рэвалюцыі 1905 года зброю і ўсякую нелегальшчыну, перажыла не раз вобыскі, арышты мужа і была заўсёды гатова на ўсе непрыемнасці і няшчасці, звязаныя з яе становішчам.

Яе стрымана-дзелавая адносіны перамяніліся неўзабаве пасля паяўлення Леніна ў іх пуні. Ён аказаўся непадобным ні на якія яе ўяўленні. Яго прастата і незвычайная далікатнасць, жывасць і таварыскасць здзівілі яе. Яна, відавоч-

Кадр з кінафільма «Апавяданні аб Леніне». У ролі Леніна — артыст М. Штраух.

Эм. КАЗАКЕВІЧ

СІНІ СШЫТАК

(Урывак з аповесці)

на, не чакала, што славы чалавек можа быць такі прасты і натуральны. Яе здзівіла яго пільная і амаль прагнаная цікавасць да яе, яе мужа, яе дзяцей, яе дзённых клопатаў. Яна, гэтая цікавасць, была і самай прастай жыццёвай цікавасцю да людзей, і не зусім прастай, не зусім жыццёвай. Яна адносілася іменна да яе, іменна да яе хлопчыкаў — Колі, Сашы, Кандрата, Сярожы, Гошы, Лёвы, Толі, — да іх маленькіх спраў і жыццёвых патрэб, але ў той жа час цікавасць гэтая была часткай цікавасці да чагосьці значна большага — да ўсіх працоўных людзей, іх клопатаў і жыццёвага вопыту. Часта, калі яму пра што-небудзь расказвалі, ён задумваўся і гаварыў:

— Гэта цікава...

— Гэта вельмі важна...

— Гэта трэба будзе ўлічыць...

Відаць было, што ён любое паведамленне — самае дробнае — аб жыцці людзей і іх патрэбах неадкладна ўзважае на асобых вагах, думае аб прымяненні ў значна большым маштабе таго, аб чым даведаўся, што пачуў. Ён быў увесь з імі, з людзьмі, сярод якіх жыў, і быў увесь не тут, а з велізарным мноствам іншых, незнаёмых яму асабіста людзей. Так мастак любуецца мясцовасцю або разглядае людзей, як і ўсякі

чалавек, але ў той жа час у адрозненне ад іншых мяркуе: «я гэта напішу», «я гэта магу напісаць», «гэта мне можа спатрэбіцца».

Гледзячы, як яна робіць усё па дому правай рукой, а на левай руцэ ўвесь час трымае Гошу, ён ківаў галавой і як бы мімаходам гаварыў:

— Нам трэба будзе дабіцца стварэння такіх дзіцячых ачагоў, якія маглі б хоць крыху вызваліць маці ад цяжару хатніх клопатаў.

Яна па некалькі разоў у дзень мыла посуд, рабіла гэтую прывычную работу бяздумна, механічна і вельмі здзівілася, калі ён аднойчы нечакана сказаў:

— Мы створым дзяшовыя грамадскія сталовыя, каб жанчыны маглі займацца вялікімі, а не толькі маленькімі справамі.

Яе цешыла гэтая непрывычная ўвага да яе хатніх клопатаў, хоць яна разумела, што гэтая ўвага адносіцца не толькі да яе.

Аднойчы ён вымавіў словы, якія асабліва здзівілі яе:

— Тая рэвалюцыя непераможная, якую падтрымліваюць і ў якой удзельнічаюць жанчыны.

Вечарам, пасля працоўнага дня, ён спускаўся ўніз па лесках з вышак. Пачуўшы яго крокі на лесках, усе хатнія мяняліся, вочы дзяцей загараліся цікаўнасцю, адчуваннем будучай займальнай і жывой гутаркі.

Надзея Кандратаўна, цыруючы панчо-ху, падмятаючы кут або падаючы чай, слухала яго размову з хлопчыкамі, і яе мацярынская душа радавалася таму, што дзеці водзяцца з ім і ад гэтага стануць больш разумнымі і адукаванымі. Ён расказваў ім пра сібірскую ссылку, пра заходнія сталіцы, пра швейцарскія леднікі і азёры, пра жыццё людзей у розных краінах.

Хлопчыкі сядзелі нерухома, а Надзея Кандратаўна старалася рухацца як мага бясшумней і ціха ўсміхалася, калі ўсе смяяліся.

Аднойчы ён раскажаў пра сваё дзяцінства і пра старэйшага брата, павешанага роўна трыццаць год назад у Шлісбургскай крэпасці. Усе сядзелі сур'ёзныя, а Надзея Кандратаўна, нагнуўшыся ў кутку над панчохай, непрыкметна паплакала.

У другі раз ён пачаў жартам прадказваць будучыню хлопчыкаў. Кандрата, які нядаўна захапіўся анархізмам і хадзіў у анархісцкі клуб, ён прызначаў у генералы будучай пралетарскай арміі, або, «яшчэ лепш, у адміралы рэвалюцыйнага флоту: мора побач, бацька — амаль мара, добра ведае Фінскі заліў. Так, будзеш адміралам!» Аляксандра, хлапца разумнага і кемлівага, лепшага памоч-

бесплатна, «таму, — сказаў ён, смеючыся, — вам не трэба турбавацца, Надзея Кандратаўна, расходаў — ніякіх».

— А я? — спытаў дзесяцігадовы Толя сарамліва.

— А я? — запытаўся шасцігадовы Лёва дзелавіта.

— Не ведаю, што і прыдумаць для ўсіх, — камічна развёў Ленін рукамі. — Кім захочаце, тым і станеце!

Ён гаварыў жартам, але не зусім. Гледзячы на яго і на дзяцей гарачымі ад пяшчотнасці вачыма, яна гатова была маліцца богу, у якога не верыла, за яго здароўе і шчасце і, зразумела, за дзяцей, што сядзелі вакол яго.

Часам жа Ленін задумваўся, рабіўся маўклівы, рот яго цвярдзеў і твар мяняўся амаль да непазнавальнасці. У такіх выпадках усе замаўкалі, пачыналі, як па ўгавору, займацца кожны сваёй справай, чыталі кніжкі, газеты або выходзілі з пунькі на двор.

Прызываючыся да Леніна, Надзея Кандратаўна з цяжкасцю верыла (на-

столькі быў ён смяшлівы, ажыўлены і ласкавы), што за ім пагоня, што тысячы людзей шныраць, шукаючы яго след, і іх аддзяляе ад яго, па сутнасці, толькі тонкая сцяна пуні. А зазірнуўшы ў газету, дзе ішло шалёнае ганенне, або паслухаўшы ў краме размовы пра яго, яна прыходзіла ў жах ад сваёй унутранай бесклапотнасці. Тады яна лавіла ў двары і па кутках дзяцей, у соты раз напамінала пра іх абавязкі: маўчаць, ні словам, ні позірмам не выдаючы прысутнасці ў доме чужых, забыць пра жыхара вышак. Калі яны збіраліся разам, яна глядзела на кожнага па чарзе пранікліва і ўладна. За Кандратам яна сачыла асабліва ўпарта, амаль варожа. Яна не магла яму цяпер дараваць яго захапленне анархізмам — раней яна не звяртала на гэта ніякай увагі. Ён бянтэжыўся пад яе пільным позірмам, канфузліва ўсміхаўся. І тады яна, ведаючы яго сумленнасць і саромячыся сваёй падазронасці, хутка ляпала яго па шчацэ. Яна была б рада ўмясціць усіх семярых дзяцей у сябе, не ведаючы, як інакш перадаць ім пачуццё трылогі і адказнасці, якое пранізвала наскрозь усю яе істоту.

ніка маці, ён прызначыў у інжынеры або нават («чаму б не? Кіраваць будучыя рабочыя!») ва ўпраўляючыя гіганцкага завода земляробчых прылад, «які мы абавязкова пабудуем. Будзеш выпускаць жалезныя плугі і трактары (не ведаеш, што гэта? Гэта амерыканскія машыны для хуткага і лёгкага апрацоўвання зямлі). Яны перааруць усю рускую зямлю, зраўнуюць усе межы». Коля, з яго ўдумлівымі і яснымі вачыма, будзе вучоным, які прыдумае аэраплан для палёту на месяц і першы ж туды паляціць. Скажаўшы гэта, Ленін павярнуўся да Надзеі Кандратаўны і пачаў яе запэўняць, што вучыцца дзеці пралетарыяў будучы

Са святам

ПЕРШАЕ мая! Самае яркае, самае радаснае свята на зямлі, свята вясны і кветак. Вялікае свята працоўных усяго свету, міжнародны дзень брацкай салідарнасці і агляду баявых сіл пралетарыяту.

У гэты дзень вясновы свежы вецер будзе калыхаць сцягі і транспаранты над калонамі дэманстрантаў на ўсіх кантынентах зямнога шара.

Рабочыя і работніцы Дэтройта, шахцёры Рура, жывёлаводы Аргенціны і докеры Францыі, працаўнікі Алжыра, якія гераічна адстаялі ў цяжкай барацьбе сваю свабоду, непераможныя кубінцы, заняволеныя яшчэ народы Афрыкі, — словам, усе, хто працуе і мае на руках мазалі, выйдучы ў дзень Першага мая на вуліцы і плошчы і на ўвесь голас заявяць аб сваіх правах на мір і працу.

Мір — гэта слова з вялікай сілай прагучыць на ўсіх мовах у святочных калонах дэманстрантаў. Мір — заветнае жаданне людзей усяго зямнога шара, адвечная мара ўсіх маці свету.

З небывалай радасцю сустракаюць Першамай савецкія людзі. Найвялікшыя гістарычныя падзеі адбыліся пасля мінулагадня першамайскага свята. І самая выдатная з іх — XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, які прыняў Праграму пабудовы камунізма ў нашай краіне.

Камуністычная партыя ўрачыста абвясціла: цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме! Камунізм усталёўвае на зямлі Мір, Працу, Свабоду, Роўнасць, Брацтва і Шчасце ўсіх народаў. Камунізм нясе ўсім людзям шчаслівае і радаснае жыццё.

Але мы ведаем, што камунізм не зваліцца гатовым з неба. Ён будзецца для людзей, і перамога яго залежыць ад людзей, ад працы, энергіі, волі і розуму народа. Таму савецкія людзі прыкладаюць усе свае сілы, веды і старанне да таго, каб паспяхова выканаць намечаныя ў Праграме гістарычныя задачы.

Мы радуемся, што нам пад сілу вялікія здзяйсненні і хуткія тэмпы, якіх не ведае ні адна капіталістычная краіна свету. Кожны год мы даём прамысловай прадукцыі ў сярэднім на 10,1 працэнта больш, чым у папярэднім годзе, а такая высакаразвітая краіна, як ЗША, дае штогод прыросту прадукцыі толькі на 2,2 працэнта.

Значны ўклад у камуністычнае будаўніцтва ўносіць і наша рэспубліка. За тры гады сямігодкі аб'ём вытворчасці павялічыўся на 46,6 працэнта замест прадугледжаных кантрольнымі лічбамі 26,9 працэнта. За гэты час Беларусь дала звыш плана тысячы аўтамабіляў, трактараў, металарэжучых станкоў, электрарухавікоў, радыёпрыёмнікаў, тэлевізараў, шмат тканін, абутку, піяніна і г. д. Ужо зараз Савецкая Беларусь абганяла многія развітыя капіталістычныя краіны па вытворчасці важнейшых відаў прадукцыі. Новых поспехаў дасягнула сельская гаспадарка.

У барацьбе за паспяховае ажыццяўленне вялікіх планаў партыі вырасла шмат цудоўных людзей — рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі. Сярод іх асаблівае месца займаюць жанчыны.

Простую работніцу Валянціну Гаганаву ведае цяпер увесь свет. Яе высакародны пачын стаў здабыткам многіх. Шмат паслядоўніц Гаганавай у прамысловасці і сельскай гаспадарцы ёсць і ў нашай рэспубліцы.

Двойчы гаганавкай, байцом прэдняга краю сямігодкі называюць на Аршанскім заводзе швейных машын брыгадзіра Аляксандру Хажанаву. Яна з перадавой брыгады перайшла ў адстаючую. Вывела яе ў перадавыя. Затым зноў узятая дапамагчы другой брыгадзе. І зноў адстаючыя сталі перадавікамі.

Нядаўна савецкі народ выбраў вярхоўны орган улады. Лепшых з лепшых паслаў ён туды сваімі дэпутатамі. У Вярхоўным Савеце СССР пятнаццаць жанчын Беларусі. І сярод іх былая батрачка, цяпер знатная даярка калгаса «Савецкая Беларусь» Высокаўскага раёна Любоў Лук'янаўна Нічыпарук. Яна ведае, што дарогу да шчасця ёй адкрыла родная Савецкая ўлада. Таму так клапаціліва беражэ яна гэтае шчасце — працуе добрасумленна, трымае першыноўства ў саборніцтве даярак.

Шмат добрых слоў можна сказаць і пра дэпутата Яўгенію Дзмітрыеўну Куксёнак — свінарку калгаса «Шлях да камунізма» Расонскага раёна. Працуе т. Куксёнак сумленна, з кожным годам дабіваецца больш высокіх паказчыкаў у сваёй рабоце. Нездарма яе называюць лепшай свінаркай раёна.

Зараз далейшае магутнае развіццё сельскай гаспадаркі — важнейшы рубаж камунізма. Як атрымаць ужо сёлета і ў бліжэйшыя гады непараўнана больш прадуктаў харчавання — вось пра што ішла гутарка на сакавіцкім Пленуме ЦК КПСС.

Рашэнні Пленума адкрываюць новыя перспектывы перад хлебарабамі. Калгасы і саўгасы рэспублікі абавязаліся ў найкарацейшы тэрмін узняць тэмпы далейшага развіцця сельскай гаспадаркі, павялічыць урадлівасць палёў і прадуктыўнасць жывёлагадоўлі. Мы не сумняваемся, што і ў гэтай высакароднай справе запяваламі з'явяцца жанчыны.

У Кнігу працоўнай славы занесена імя Надзеі Кушняровой. За што ёй аказан такі гонар? За працу! Яна — перадавая свінарка саўгаса «Добрушскі». У 1960 г. Надзея адкарміла 1171 свінню, у мінулым годзе — 1443. А сёлета абавязалася зняць з адкорму 2000 свіней. Такія яе працоўныя тэмпы!

А вось і другая сціплая працаўніца — маладая трактарыстка калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна Ніна Цэд. Колькі клопатаў і працы ўкладае яна ў сваю справу! Яе трактар пасля палявых работ не мае патрэбы ў рамонце. Нядаўна Ніна атрымала ганаровае званне «Заслужаны механізатар». Яго прысвойваюць тым, хто добра апрацоўвае глебу, хто дапамагае вырошчваць багатыя ўраджай.

Працаўніцы сельскай гаспадаркі раўняюцца на перадавікоў, паказваюць прыклад добрасумленных адносін да працы ў паляводчых брыгадах і звеннях, на жывёлагадоўчых фермах.

Сустракаючы радаснае першамайскае свята, актыўна ўдзельнічаючы ў будаўніцтве камунізма, мы павінны памятаць, што гэты велічны будынак будзе ўзведзены нашай упартай працай. «Камунізм, — гаварыў на XXII з'ездзе М. С. Хрушчоў, — можна пабудаваць працай, працай і толькі працай мільёнаў».

Шырэй усенароднае сацыялістычнае саборніцтва за паспяховае выкананне планаў чацвёртага года сямігодкі!

Са святам вас, дарагія жанчыны, з вялікім святам вясны камунізма!

З ЛЮБОЎЮ Ё СЭРЦЫ

Л. КРАСНЯНСКІ

НА фабрыцы ўсё ў яе ладзілася, пакуль была падсобнай работніцай. Звяжа пачак дэталей, аднясе ў кладовку. З непрывычкі толькі цяжкаявата было.

— Трэба табе, Раіса, на закройшчыцу вучыцца, — сказала ёй аднойчы зменны майстар.

— Трэба, — згадзілася дзяўчына. — Але боязна, ці здолею? — прызналася яна.

— Здолееш, толькі будзь уважлівай: глядзі і запамінай!

Дзяўчаты — закройшчыцы працавалі без ножаў — ля прэсаў. У час перапынку амаль у кожнай на языку такое вострае слоўца, што ім хоць дэталі абутку выражай.

Жылі дружна. Калі ў адной лепш ідзе справа, адразу збіраўца чародкай ля прэса, глядзяць. Замест вострых слоў і жартаў тады чуюцца вытворчыя тэрміны: «тапаграфія скуры», «вараток», «чапрак». З прагнай цікаўнасцю падхоплівае кожная на люту ўсё, што датычыць майстэрства.

Раісе зайздросна: «Як яны захапляюцца справай, якая ў іх любоў да прафесіі! Напэўна, вельмі прыемна рабіць усё добра, а яшчэ прыемней, калі ў цябе вучацца іншыя».

Зайздросна і незразумела. «Ну, гэта ў хлопца можна закахацца. А як жа ў прафесію?»

— Уласна кажучы, прафесіі ў цябе яшчэ няма, — раз-

веяла яе думкі закройшчыца Валянціна Прокацень. — Станеш да прэса, зразумееш. А пакуль вучыся. Хочаш, я табе дапамагу?

— Добра! — з удзячнасцю глянула на яе Раіса.

І яна вучылася, прыглядалася, уважліва слухала тлумачэнні.

У той час газеты і радыё часта паведамлялі аб поспехах Валянціны Прокацень. Называлі яе майстрам эканомнага раскрою. Партрэты Валянціны былі і на фабрычнай і на гарадской дошках гонару. У такой добра павучыцца. І як толькі Раіса падумала пра гэта, ёй стала лягчэй. Вось і ветрык красавіцкі быццам цяплейшым стаў, і закаханыя ў жыццё, у вясну шпакі на яблыні, здаецца, веселей заспявалі. «Яны ж таксама не адразу спяваць навучыліся, — чамусьці падумала Раіса. — Так, не адразу».

— Унікалі, сяброўка, спачатку ў тапаграфію скуры, — гаварыла ёй Валянціна. — Ты павінна яе ведаць, як добры музыкант ноты, як геолог мінералы... Вось, скажам, чапрак. Яго можна раскройваць удоўж і ўпоперак. Вараток — толькі веерападобна, а полы — глядзі як...

Рытмічна працуе, падпарадкоўваючыся Валянціне,

прэс. Нешта бравурае ёсць у яго ўдарах. Нібы салюты адбівае ў гонар вопытнай закройшчыцы.

— Чаму розныя часткі скуры па-рознаму трэба раскройваць? — пытае Раіса.

— Інакш верх абутку хутка расцягнецца. Купіць чалавек чаравікі для сябе, а праз месяц яны слану якраз будучь.

Складаная, аказваецца, Валянціна навука!

І вось, нарэшце, прэс. Першы самастойны дзень... Трэба накласці на калоду скураны тавар, а зверху яго — фігурны разак. Націск ручкі — і дэталі гатова. Самастойная работа закройшчыцы пачалася.

Стараецца Раіса лепш выканаць заданне. Але чаму такія цяжкія рукі! Нібы яны з дрэва. І разак выслізгае, і сэрца стукае, стукае трывожна. Чаму б гэта?

У канцы змены калнула горкая праўда: пракроілася. Не хапае некалькіх камплектаў дэталей, сплылі непрыкметна яны ў адходы. Вочы засцілаюць слёзы. Трэба ісці да зменнага майстра. А ад прэса да прэса паўзе гамонка:

— Раіса пракроілася...

— Першы ж раз самастойна за прэсам...

Зменным майстрам тады была Тацяна Сафронаўна Філіповіч. Баязліва падыхла

да яе Раіса, блытана расказала пра сваю бяду. І тая зразумела, што творыцца ў душы маладой закройшчыцы.

— Можна ў камплектовачай няправільна падлічылі?

— Не, гэта я такая... такая няўдалая. Вучылі, паказвалі, а стала да прэса і вось...

— Бывае. Ну, што ж, разбярэмся.

Акружылі дзяўчаты. Не асуджалі, не шкадавалі. Яны ведалі, што яшчэ не раз прыдзецца Раісе цяжка, і стараліся па-сяброўску дапамагчы. Яны самі прайшлі гэты шлях, і ім хацелася, каб сяброўка не спатыкалася там, дзе яны спатыкаліся. Родныя, добрыя дзяўчаты!

Але паступова паяўляюцца сапраўдная рабочая хватка і ўпэўненасць.

Аднойчы Раіса ўсіх здзівіла: больш, чым у Валянціны нават, атрымалася ў яе камплектаў для абутку пасля раскрою. Дзяўчаты тут як тут.

— Паказвай!

Прышло майстэрства. Акрыліла яна маладую закройшчыцу. Раісе захацелася ўзняцца яшчэ вышэй, яшчэ... Так, цяпер яна зразумела: гэта вельмі прыемна — расці ў працы.

Ступенькі майстэрства не ўсыпаны ружамі. На адну ўзнімешся, а далей зноў вучыцца трэба, зноў пазнаваць новае, нязведанае. І цяжка, і цікава. Так чалавек ідзе па гарыстай мясцовасці. Падымецца на адну гару, стоміцца. Але ўжо цягне другая вышыня. Хочацца паглядзець, якія за перавалам адкрываюцца новыя далі.

— Ну, як там, дачушка, справы твае на фабрыцы? — спытаў бацька.

— Добра. Самастойную работу асвоіла. Сяброўкі дапамаглі. Прэс у мяне ні хвілінкі не прастойвае. Дзяўчаты нават падыходзілі глядзець, як трэба весці раскрой.

— Да цябе падыходзілі?

— Ну так... Толькі я хачу большага. Вось паглядзі...

Яна ўзяла аловак і намалявала на аркушы паперы контуры скуры. З захапленнем расказвала, як думае змяніць звычайную сістэму раскрою з тым, каб больш эканоміць тавару. У яе парывістых рухах было шмат

Часта збіраюцца разам закройшчыцы фабрыкі, каб пераняць вопыт работы Раісы Цімафееўны Лазавік (першая злева).

Фота В. Косціна.

прыгажосці, якая бярэ пачатак ад любові да прафесіі, ад упэўненасці ў сваіх сілах. Гэта бацька заўважыў. І яшчэ ён сказаў тады:

— Бетонную, цяслярскую работу я добра ведаю, а тут штосьці складанае... Але галоўнае, дачушка, я зразу меў: новую дарожку ты ў сваёй справе пракладваеш.

Сістэму раскрою, прапанаваную Раісай, адобрылі тэхнолагі. Дзяўчаты адразу прымянілі яе. Вялікі выйгрыш атрымала вытворчасць.

Праз некаторы час лепш за яе ніхто ў цэху не раскройваў скураны тавар, больш за яе ніхто не эканоміў. Гонар, павага. Вось ужо і Раісай Цімафееўнай называюць, і ганаровыя граматы, каштоўныя падарункі дома з'явіліся.

А яшчэ пазней праводзіла Раіса Валянціну Прокацень. Выйшла тая замуж і паехала з Гродна. Іншыя дзяўчаты, хоць іх на-ранейшаму і называлі так, таксама абзаваліся мужамі, дзецьмі. І яна, Раіса, ужо стала не тая. Зрабілася больш дарослай, скончыла ў пазменнай школе восьмы, дзевяты і дзесяты класы, пабывала на курсах павышэння кваліфікацыі ў Мінску, шырэй пачала глядзець на жыццё.

— Вось, дзяўчаты, прыглядаюся я да гэтых разак, — сказала яна аднойчы ў канцы змены. — Робяць іх у нашым механічным цэху... Асобна кожны. Дорага і карпатліва. Ці ж не так?

— Правільна, так...

— На мінскіх фабрыках, у Віцебску, Лідзе, Гомелі таксама. А што калі цэнтралізаваць іх выраб? Скажам, у маштабе рэспублікі будзе адно прадпрыемства па вытворчасці разак. Улічыць яно ўсе мадэлі абутку на фабрыках — і атрымлівай гатовыя разакі. Трэба падумаць пра гэта.

Першую ў краіне Львоў-

скую абутковую фірму ўспомніла аднойчы. Газету, у якой быў апісан вопыт фірмы, прынесла.

— Быць табе міністрам, — жартавалі закройшчыцы.

— Міністрам адразу не назначаюць, трэба яшчэ прапрацаваць, інстытут скончыць, — у тон ім адказвала Раіса.

Любіць Раіса свой горад. Папрыгажэў ён за апошнія гады. Колькі новых дамоў, вуліц! Колькі паявілася прадпрыемстваў. Новыя карпусы атрымала і абутковая фабрыка — з шырокімі вокнамі, з мноствам сонца і паветра.

— Асабліва, дзяўчаты, люблю я наш горад вясной, — гаварыла Раіса. — Каштаны цвітуць, па Нёману плывуць беласнежныя цеплаходы, а неба сіняе-сіняе. Прыгожа!

... Успомніўся такі ж, як сёння, звычайны і незвычайны дзень. Бригадзе прысвоілі званне калектыву камуністычнай працы. Завязалі закройшчыцы чырвоныя касныкі, радысна шчабечуць:

— Раіска, збылося!..

Адзначалі калектывна дні нараджэння, не забывалі наведваць тую з сябровак, якая не выйшла на работу. Што з ёй, як там яна? Можна, ёй трэба дапамагчы?

«Дарагія мае сябры! Як добра мне з вамі! — думае Раіса. — І як я вам усім удзячна за давер'е!»

Так, давер'е вялікае: Раіса Цімафееўна Лазавік, закройшчыца Гродзенскай абутковай фабрыкі, цяпер — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Колькі было радыснага хвалявання ў тыя дні — і калі вылучалі ў кандыдаты і ў дзень выбараў! А цяпер расце з дня на дзень пачуццё вялікай адказнасці перад калектывамі працоўных, якія выбралі яе сваім дэпутатам. І яна зробіць усё, каб быць дастойнай гэтага высокага гонару.

Прыязджайце да нас, землякі!

Я — даўняя падпісчыца часопіса «Работніца і сялянка». Праўда, зараз жыву далёка ад Беларусі — сем гадоў таму назад выехала з Оршы на цаліну, у Казахстан. Але падпісчыцай часопіса засталася: так хочацца ведаць больш пра родны край, пра землякоў. І мне захацелася раскажаць чытачам часопіса аб сваім жыцці, аб тым, як живуць цаліннікі.

Муж мой працуе старшым прарабам у саўгасе і завочна вучыцца ў Бранскім будаўнічым інстытуце. Я таксама вырашыла атрымаць

спецыяльнасць, каб прыносіць карысць свайму саўгасу: разам з іншымі хатнімі гаспадынямі вучуся на шафёра.

У нашым саўгасе ідзе вялікае будаўніцтва. Узведзены добрыя будынкі для школы, ёсць клуб, балыца, дзіцячы сад. Наогул — жывём добра! Прыязджайце да нас, землякі!

З сардэчным цалінным прывітаннем

Зоя АГАРОДНІКАВА

с. Чарназубаўка, Рузаўскі раён, Калкэтайская вобласць.

КЛОПАТ БРЫГАДЗІРА

А. БАЛАШ

У БРЫЛЕВА я трапіў у тыя дні, калі яшчэ не зусім ачуняўшая ад зімовай сцюжы зямля прагна піла веснавую цеплыню. У такую пару брыгадзіра хутчэй за ўсё можна знайсці ў полі.

Нязлоснае вуркatanне трактара дапамагло мне. Надзея Іосіфаўна стаяла за сеялкай, нешта гарача тлумачыла сваёй напарніцы.

Час сяўбы — не час для доўгіх размоў з заездным чалавекам. І ўсё ж мы трохі пахадзілі па калгасных палетках, палюбаваліся зеленкаватымі, яшчэ кволымі парасткамі азімых, што бадзёра цягнуліся да сонца. Надзея Іосіфаўна ахвотна расказвала пра гаспадарчыя справы брыгады. Так, з раннімі адсеяліся. Замаразкі? Нічога, бывае і снег прыляжа — ім не страшна. Цяпер час садзіць раннюю бульбу, сеяць яравую пшаніцу. А там і цукровыя буракі. Так, культура новая, пачалі вырошчваць яе толькі ў 56-м, а сёлета бураковыя плантацыі выраслі аж у 7 разоў. Так, азімыя падкормлены, а на складах яшчэ 50 тон мінеральных угнаенняў...

Калі ж я паварочваў гутарку на жыццё Надзеі Іосіфаўны, яна замыкалася, рабілася скупой на словы. А потым напрасіла прабачэння і зноў стала за сеялку.

Затое ахвотна і многа расказвала пра свайго брыгадзіра іншыя. Народнае вока пільнае. А калі жыццё тваё ўсё, як на далоні, людзі ведаюць і помняць пра цябе тое, пра што сам даўно забыўся.

І ўставала перада мной саламянастрэнная вёсачка Магдалін, заціснутая прэстэямі і вузкімі паскамі сялянскай зямлі. Самая што ні ёсць гарапашная сям'я Іосіфа Мікуліка — 3 гектары зямлі з сенакосам. Браты старэйшыя аддзяліліся — зусім дробязь засталася.

Казалі людзі, залатыя рукі ў Іосіфа Васільевіча. Колькі зрубаў імі ў наваколлі складзена, колькі калаўротаў, шафаў, камодаў, сталоў зроблена. Біўся, як рыба аб лёд, а нястача ў хаце гаспадыняй асталявалася. Вось і быў хлеб для маленькай Надзейкі ласункам. Узімку ўвесь час на печы сядзела — чаравікаў не было на вуліцу выйсці. Бавілася з бацькавым рубанкам і ватэрпасам — сваімі адзінымі цацкамі.

У 32-м прыйшло вялікае гора — зваліўся бацька са зруба. Лячыцца? А хіба ж можна было пры панах лячыцца селяніну? Гэта ж усю гаспадарку пад карань падсекчы. У братоў свае сем'і, свой клопат. І з сямі год Надзейка карову падаіць умела, яшчэ праз пару гадкоў вывела яе маці на палоску, паказала, як серп у руках трымаць. Падлеткам усю мужчынскую работу рабіла — і касіла, і каня запрагала. Рана спазнала Надзейка, як вырываюцца ручкі плуга, як няроўна ідзе ўпартая баразна, як селены пот залівае вочы. Сядзе на раллю, паплача і зноў арэ.

Бацька ледзь распісацца ўмеў, маці, Хрысціна Паўлаўна, тры крыжыкі ставіла, а дачку ў школу адправілі. На сямейнай нарадзе рашылі — паходзіць трохі і хопіць. Можна, так і было б, каб з усходу не прыйшло доўгачаканае вызваленне. Прынесла яно для Надзейкі родную мову ў школе, пошчак піянерскіх барабанаў, першую суценку з паркалю. І дома ўсё на лад ішло. Пэнскай зямлі ладны кавалак прырэзалі, бацьку ў балыцу палажылі...

Ды аднойчы ўлетку, на золку прачнуўся Магдалін ад грымот недзе ў баку Брэста. Чорным морам па беларускай зямлі разлілося фашыскае нашэсце. Рабаванні, расстрэлы. Начамі сполахі пажараў жудасным бляскам адбіваліся ў вачах людзей, выгнаных на вуліцу пад дулы аўтаматаў.

Нялёгкі цяжар вайны, ратнае працы нёс народ. Надзейцы толькі 17 споўнілася. Яна падставіла свае плечы пад гэты цяжар: спачатку сувязная, а з сорок другога — атрад імя Суворова Пінскага злучэння.

Санітарка, звычайныя партызанскія будні. Выцягвала з-пад агню параненых, не адыходзіла ад сыпнатифозных, адстрэльвалася ад карнікаў, прарывалася праз блакаду,

Надзея Іосіфаўна Місюк.

хадзіла ў разведку. Тое ж самае рабілі трыста тысяч партызан.

Сорак пяты, радасць перамогшага народа — Надзейчына радасць. І прымешваецца да яе нешта асаблівае, калі адчуе на сабе позірк суседа Мікалая Місюка. А гляне на яго Надзейка — чырванее салдат, апускае долу вочы.

У 49-м і на Кобрыншчыне пачалі людзі ў калгасы гуртавацца. Заява Надзейкі і Мікалая Місюка аж год у сельса-веце праяжала — суседзі ўсё прыглядаліся. Нарэшце адважыліся. «Светлым шляхам» калгас свой назвалі. Надзейка з дня ў дзень на брыгадны двор: яна і звенявая і рада-вая калгасніца.

Нялёгка гэта давалася. Прыходзіла часам такая разбітая, што ад стомы ўсю ноч заснуць не магла. А трымалася, выгляду не

паказвала. Сэрцам да калгаса прыкіпела. Толькі і сучеш-на, што пажартуе муж:

— Цярпі, казак, брыгадзіршай будзеш.

Не гадаў ён, што спраўдзіцца гэты жарт.

У 56-м годзе абралі Надзею Місюк брыгадзірам.

Не салодкі хлеб брыгадзірскі. Устань на золку, пахадзі па хутарах, пастукайся ў кожнае акно. Цяпер не тое, людзі самі работы просяць. Але ж і так было! Зімой завіруха ў полі снежныя пасмы круціць, мароз аж за сэрца хапае. Прыйдзе на брыгадны двор, а там адна Але-на Дарафеюк. Прачакаюць ля канюшні з гадзіну — ні-кога. А ўгнаенні вывозіць трэба — гэта ж ураджай буду-чы. Сцісне Надзейка вусны ўпарта і — каня запрагаць. Дзень удваіх вазілі. Вечарам — зноў па хутарах. Чаму на рабоце не быў? — Той «хворы», таго дома няма.

Другі дзень удваіх вазілі. На трэці, глядзіш, яшчэ той-сёй на брыгадны двор з'явіўся. З нагі на нагу пера-мінаецца, дакладвае:

— Ось, выздаравеў, Надзея Іосіфаўна. Ты ўжо не крыўдуй, загадвай, што рабіць трэба.

... Да першай сваёй брыгадзірскай вясны падрыхтава-лася добра. Усю зіму кніжкі розныя чытала, да агранома хадзіла. Не цуралася параіцца са старымі вопытнымі хлебаробамі. З іх і савет брыгады стварыла. З яго дапа-могай плошчы пад культуры падбірала. Здаецца, справа няхітрая, а вазьмі на 50 метраў убок — зусім не той ураджай атрымаеш. Вось у той год упершыню калгас

цукровыя буракі паспрабаваў вырошчваць. Культура кап-рызная, а брыгада Місюк па 276 цэнтнераў з гектара ўзяла!

У брыгадзіра пра ўсё клопат: і пра інвентар, і пра кармы, і пра ведамасць на грошы — трэці год, як калгас перайшоў на грашовую аплату. А хіба ж толькі чыста брыгадзірскімі справамі занята была Надзея Місюк? Не.

На калгаснай вуліцы пад шнурчак выцягнуліся дамы, агароджаныя невысокім штакетнікам. Гэта ў 57-м пера-цягнулі іх у Брылёва з хутароў. Былі такія — пальцам, здаецца, крані — разваліцца. Давялося тады брыгадзіру хадзіць па хатах, угаворваць гаспадароў, каб у вёску перасяляліся. Даводзілася і ў райвыканком хадзіць, лесу на рамонт дабівацца.

Захацелася людзям, каб на іх вуліцы цвілі акацыі, шапацелі лісцем клёны і ясені, каб у кожнага ў садзе былі і вішні і яблыні. Засадзілі гароды садамі.

Май прыносіць цяпер у Брылёва снежную замяць — белы пух вішнёвых пялёсткаў кілімам усцілае зямлю.

І вось прыйшло неспадзяванае ў яе жыцці: вярнулася Надзея са сходу, уварвалася ў хату, глянула на Мікалая так, што ў таго аж сэрца зайшлося. Вочы вялікія, і ра-дасць там, і шчасце, і трывога нейкая. Выдыхнула адным духам:

— Кандыдатам вылучылі.

Да Мікалая і не дайшло спачатку, якім кандыдатам, куды. А яна тармошыць:

— У Вярхоўны Савет, разумееш?

Цяпер Надзея Іосіфаўна дэпутат. Яшчэ больш стала да людзей сардэчная, на работу прагнае. Вясна ж гэтая асаблівае. На вёсцы толькі і размоў, што аб сакавіцкім Пленуме ЦК партыі. Прыемна ўсведамляць хлебаробам, што яны ўжо выйшлі на некаторыя рубяжы, намечаныя партыяй.

Рашэнні Пленума — ключ да далейшых поспехаў. І савет брыгады рашыў — у паўтара раза павялічыць плошчу пад пасевы кукурузы. Цяпер плантацыі «каралевы палёў» зоймуць у брыгадзе 20 працэнтаў ворнай зямлі, пашыраюцца пасевы і цукровых буракоў. Упершыню адводзяцца плошчы пад бабовыя, у 2 разы скарачаны пасевы аўса і ячменю.

Прыбавіцца клопату ў Надзеі Іосіфаўны. Адчувае сама, не хапае ёй ведаў. І хоць гады не маладыя — у тэхнікум сельскагаспадарчы паступаць думае. Цяжка, зразумела, будзе. Перапынак у вучобе — 20 год з гакам, забылася многае. Ну што ж, старэйшая дачка ўжо дзесьці класніца, дапаможа маці.

Калі я пакідаў Брылёва, змяркалася. Вішні ціхутка стукаліся ў вокны рукамі-галінкамі, набрынялымі вясно-вымі сокамі. То тут, то там запальваліся ў хатах вёскі яркія агеньчыкі, зліваліся ў суцэльны ланцуг. А адзін, лізнуўшы языком небасхіл, загарэўся недзе ў полі. Там, абмацваючы фарами чорную зямлю, нястомна цягаў селя-ку рабацяга-трактар. І недзе там была Надзея Іосіфаўна Місюк, простая беларуская працаўніца.

Кобрынскі раён.

НЕ СПЫНЯЦЦА Ў ДАРОЗЕ

... З захаду няўмольна рухалася чорная хмара, за-цягваючы ўсё неба. Асляп-ляльна бліснула маланка, і гром узварухнуў усё на-вокал. Упалі першыя кроп-лі дажджу.

Не раздумваючы, Ніна па-варнула да бліжэйшага бу-дынка. Дзверы ў кароўніку былі адчынены, і адтуль чу-ліся жаночыя галасы.

На яе ніхто не звярнуў увагі. Ніна прыхілілася да сцяны і глядзела, як спор-ны дождж снаваў ніткі па-між небам і зямлёй. А даяр-кі па-ранейшаму голасна га-манілі. Ніна іх добра не ве-

дала — усе яны былі з ін-шай вёскі. Даярка, што ста-яла бліжэй, крычала на ўвесь кароўнік.

Ніна хацела сказаць ёй, што лаянкі не прымусіш карову слухацца, ды стры-малася. Навошта ўмешва-цца. Але прыйшлося ўмя-шацца: даярка пачала біць карову.

— Што ты робіш? — папракнула яна даярку. — Хіба гэта дапаможа?

Тая павярнулася да Ніны: — Знайшлася мяне ву-чыць. Сама вось падаіла б гэтую вездзему, тады і гава-рыла б...

Ніна моўчкі ўзяла з яе рук даёнку, падыйшла да каро-вы, пачухала ёй шыю. По-тым узяла з кошыка, які стаў тут жа, прыгаршчы зя-лёнай травы і дала карове. Тая паглядзела на Ніну, быц-цам хацела пераканацца, ці не ашукваюць яе, потым спа-койна пачала есці. І так стаяла ціха, пакуль Ніна не выдаіла ўсё малако.

Закончыўшы даенне, Ніна выпрасталася. Побач стаяў Барыс Лазаравіч, старшыня калгаса. Ён не спытаў, як яна апынулася на ферме, чаму, нарэшце, доіць чужую карову, а толькі сказаў:

— Вось ты якая — Тофа-рава!.. Добра, што сустрэ-ліся. Каторы дзень шукаю даярку. Разумееш, ферма распыраецца. Можа, пой-дзеш, га?

Ніна не ведала, што і ад-казаць. А Барыс Лазаравіч гаварыў далей:

— Ну, дык падумай, Лю-двігаўна. Падумай...

... Вецер гайдае ліхтары на слупах, і жоўтыя кругі святла танцуюць па мёрз-лых купінах дарогі, на імг-ненне выхопліваючы з цем-ры то невысокі плот агарод-чыка, то голы куст бэзу. Зор-кі ў халодным, ясным небе

толькі ледзь-ледзь пабялелі, світаць пачне яшчэ не скоро. Салодкім перадранішнім сном спіць вёска. Але за ваколіцай, на ферме пачаўся рабочы дзень. Падвозчыкі кармоў разгружаюць падводы з духмяным сіласам, весела пераклікаюцца ў кароўніку даяркі, звяняць аб даёнькі першыя струменьчыкі малака. Санлівасць як рукой здыме, вярта трапіць у гэту шумную, дзелавую мітусню.

...Клопатаў у Ніны Тофаравай прыбавілася. Кожную раніцу яна паспявала ўсё зрабіць па гаспадарцы і спяшалася на ферму. Дорога не блізкая. Пакуль дойдзе да фермы, у галаве колькі думак прамільгне. І ўсё прановую работу. Ну, згадзілася стаць даяркай. Што цяпер? Працаваць, як некаторыя: толькі б дзень да вечара? Не, так нельга. Калі ўзялася, значыць, дакажа. Але што дакажа?

...Аднойчы даяркі прачыталі ў «Комсомольской правде» нарыс аб жыцці брыгады камуністычнай працы.

— Дзяўчаты, а чаму б і нам не ўключыцца ў гэта спаборніцтва? — прапанавала Ніна. — Гэта ж цікава, праўда?

З ёю згадзіліся. Неўзабаве адбыўся агульнакалгасны сход жывёлаводаў. На ім ад імя ўсіх выступіла Ніна Тофарава і сказала, што яны надояць ад кожнай каровы па 2700 кілаграмаў малака. У канцы Ніна аб'явіла пра сваё асабістае абавязальства: спаборнічаць з даяркай Маскалеўшчынскай фермы Вікторыяй Бацяй.

Падагрэць вады, падмыць і зрабіць масаж вымя, падаць кароў, раздаць кармы, пачысціць кароў, прыбраць у стойлах — так ідзе праца Ніны з раніцы і да позняга вечара.

Мінула шэсць месяцаў трэцяга года сямігодкі, і па калгасу паляцела радасная вестка:

— Ніна надаіла больш за ўсіх, нават больш, чым Вікторыя Бацяй.

Людзі слухалі і радаваліся, віншавалі Ніну з ганаровым званнем ударніцы камуністычнай працы. Ёй прысвоілі гэта званне адной з першых.

Яна кінула кліч змагацца за званне фермы камуністычнай працы. Яна пераканала даярак, што і ад мясцовых кароў можна атрымаць высокія надой. Спасылалася на прыклад лепшых даярак вобласці. Умеюць жа яны надойваць па тры тысячы кілаграмаў малака ад каровы? Умеюць. А хіба там якія-небудзь асаблівыя ўмо-

вы? Не лянуюцца, не шкадуюць сваёй працы — вось і поспех.

І Ніна з першых дзён гораха ўзялася за справу.

Бываюць людзі, на якіх прыемна глядзець, калі яны працуюць. Вось так працуе і Ніна Людвігаўна Тофарава: у рухах яе няма паспешлівасці, нервовасці. Спакойна робіць яна сваю справу. Але ў гэтым спакоі ёсць той тонкі разлік, які дазваляе ўсялякую работу рабіць хутка, спорна.

...Калгасны клуб паўночкі. Людзі сабраліся вырашаць, як лепш і хутчэй ператварыць у жыццё гістарычныя рашэнні XXII з'езда КПСС, новую Праграму партыі. Вядома, у кожнага свае меркаванні, свае прапановы.

Вось выступае Даніла Міхайлавіч Сушчы — загадчык фермы. Ён гаворыць пра «галюнае пытанне», як называе ён жывёлагадоўлю, аб працы і поспехах работнікаў фермы.

— Мы абавязаліся ў гэтым годзе атрымаць па 260 цэнтнераў малака на сто гектараў зямлі. Няма для нашага калгаса. А хто адказвае за гэта? Нашы даяркі. — Ён павярнуўся да стала прэзідыума: — Вось у прэзідыуме сядзіць Ніна Людвігаўна Тофарава. Скажыце, чаму яна там? Таму што перадавік. Наша Ніна лепшая даярка не толькі ў калгасе, але і адна з перадавых у раёне: летась яна надаіла ад кожнай каровы па 3164 кілаграмы малака, а сёлета ўзялася атрымаць ад кожнай з замацаваных за ёю кароў па 4000 кілаграмаў малака. Малайчына Ніна, з яе трэба ўсім браць прыклад.

Данілу Сушчаму доўга апладзіравалі. У гэты момант да Тофаравай нахіліўся старшыня калгаса і прашпатаў:

— Трымайся, Ніна. Ты цяпер як святло маяка для іншых.

Што хацеў сказаць гэтым Барыс Лазаравіч, Ніна зразумела. Быць маяком, значыць, — не спыняцца ў дарозе, клікаць за сабой сяброў.

Было позна, калі Ніна Людвігаўна Тофарава выйшла з клуба. Далёка за вёскай, там, дзе жывёлагадоўчы гарадок, гарэла электрычная лямпачка. У цемры позняй ночы яна здавалася зоркай, што апусцілася з неба на зямлю.

Б. АНДРЭЕУ

Калгас імя XXII з'езда КПСС, Ушацкі раён.

УЗЫМ ШЧАСЦЕ

Ніна НАВАСЁЛАВА

Апавяданне

Мал.
Г. Віткоўскага

ВАЛЯ — Валянціна Іванаўна — стамлялася ад работы. Летась, калі яна толькі пачынала вучыць дзяцей і вяла чацвёрты клас, стомленасць не так адчувалася. Але цяпер, з першакласнікамі, з гэтымі «пузатымі», як у думках яна называла іх, стала невыносна. Яны былі падобны на ртуць, якая разбгаецца ў бакі нялоўнымі шматлікімі кроплямі: пакуль Валя займалася з адным, астатнія паглыбляліся ў пабочныя заняткі — хтосьці смактаў цукерку, хтосьці пачынаў размалёўваць буквар, хтосьці лез пад парту...

У дзяцей расшпільваліся партфелі і штонікі, яны блыталі галёшы, ім так часам хацелася рухацца на ўроку, што ногі міжволі пачыналі стукаць і перамяшчацца.

Але ўсё было б нічога, калі б не Саевіч... Ніхто так не мучыў Валю, як гэты бялявы маўклівы хлопчык. Яго маўклівасць спалучалася з незвычайнай упартасцю і нейкай дзіўнай затоенасцю. Вайдаючыся з ім больш за ўсіх, Валя ніяк не магла зразумець — ці тупы ён, ці проста не хоча вучыцца. Саевіч чытаў па складах: «Мы-а-ма, мы-а-ма», а атрымлівалася «рама».

— Ну, што ты, Міця, — жаласна гаварыла Валя. — Ну, дзе ж тут «р»? Ну, прачытай яшчэ раз.

Саевіч зноў складаў склады, потым доўга абыякава глядзеў на Валю, шморгаў носам і гаварыў: «Мамка»...

Аднойчы ён наогул адмовіўся слухацца і сядзеў за пустой партай, не вымаючы сшытка.

— Ты чуў, што я сказала? Паглядзі, усе ўжо дасталі арыфметыку. Мы чакаем цябе.

Саевіч пасядзеў яшчэ мінуту і раптам заплакаў:

— Не хачу ў школу-у! Усё роўна ўцяку!..

Прышлося доўга суцяшаць яго, пакуль ён, нарэшце, супакойся.

— Гэта невыносна, — гаварыла Валя ў настаўніцкай. — Я хутка звяр'яцею!

— Нічога, Валянціна Іванаўна, — з бадзёрай усмешкай і без ценю спачування гаварыў завуч. — Вы маладая, сіл у вас дастаткова. Каму ж, як не вам, прыручаць першакласнікаў?

— Вазьміце ад мяне хоць Саевіча! Нейкае дзікае дзіця...

— Добры хлопчык, — з задавальненнем прырэчыў завуч. — Трэба толькі раскусіць яго.

«Раскусіць»? Лёгка было гаварыць. Нават на чамі вучні не давалі ёй спакою. Часта, прачнуўшыся на святанні, Валя ўспамінала, што Міша Кузняцоў зноў пісаў левай рукой, а Леначка

Ільіна привыкла сядзець бокам за партай і крывіць спіну; што Каця Ладзжкіна ўжо некалькі дзён прыходзіць у школу непрычэсаная, неяк дзіўна разгубленая, і што трэба абавязкова схадзіць да яе дадому, пагаварыць з бацькамі. Але пра каго б ні ўспамінала і ні думала Валя, — думка пра Саевіча была заўсёды з ёй, заўсёды душыла, як камень...

«І так праходзіць жыццё!» — наракала яна, вяртаючыся дадому пасля заняткаў. Заклапочана гледзячы ў люстэрка перад тым, як легчы, Валя заўважыла пад вачыма ледзь прыкметныя маршчыны.

— Старэю... — І, патрымаўшы перад сабою люстэрка, клалася ў пасцель.

У такія мінулы да Валі прыходзілі думкі пра Валодзю. Ці ведае ён, як ёй цяжка жыць? І ці доўга будзе яшчэ працягвацца яго адсутнасць, звязаная з аспірантурай і абаронай гэтай дысертацыі, на якую ён ужо зусім прамыяе, Валю, такую цяжкую нявесту? Валя ведала — ён таксама пакутаваў у разлучы. Яна ведала таксама, што калі напісаць яму ўсё пра сваю работу, ён так шчыра засмуціцца, што доўгі час не зможа нармальна займацца, — і таму яна ні на што не скардзілася, а пісала спакойныя добрыя пісьмы. Але аднойчы — пасля таго, як той жа Саевіч афарбаваў чарнілам бялавую коску дзяўчынкі, якая сядзела ўперадзе яго, Валя не сцяпела — і напісала пра ўсё...

Хутка прыйшоў адказ, такі вінавата-пашчотны, што ёй да слёз стала шкада Валодзю. Ён пісаў, што засталася чакаць зусім мала, і нясмела прасіў, каб Валя пацярпела яшчэ крыху да яго прыезду. А там — яны пажэняцца, і яна зможа пакінуць работу.

Валя перачытала пісьмо некалькі разоў, выцерла слёзы і, уздыхнуўшы, прыклала яго да тоўстага пачка Валодзькавых пісьмаў. Яна добра ведала, што значыць гэта «зусім мала»...

Але не мінула і двух тыдняў, як Валодзя з'явіўся аднойчы проста ў школу — збянтэжаны і шчаслівы.

Валодзю далі асобную кватэру з двух пакояў у новым доме, і неўзабаве пасля гэтага Валя зволілася з работы.

Калі на апошнім уроку яна паведаміла вучням, што больш ужо не будзе вучыць іх, — гэта не выклікала прыкметнай рэакцыі. Дзесяткі вачэй — карых, шэрых, блакітных, зеленаватых — глядзелі на яе з затоенай цікаўнасцю, але без усякага жалю; у вачах жа Саевіча не з'явілася і цікаўнасці. І Валя адчула палёгку.

Так яна рассталася са школай.

Пачалося спакойнае забяспечанае жыццё. Спачатку было дзіўна і прыемна адчуваць сваё вызваленне ад надакучлівых клопатаў аб першакласніках, але Валя хутка асвойвалася са сваім новым становішчам.

Валодзя, як гэтага і трэба было чакаць, аказаўся вельмі спакойным мужам. Ён ніколі ні ў чым не выказваў свайго незадавальнення Валі і прымаў з удзячнасцю ўсё тое, што яна рабіла для яго. І яна клапацілася і дагаджала яму як магла, — праўда, без асаблівага заахвочвання, таму што многае з таго, што яна рабіла для Валодзі, ён проста не заўважаў. На першым плане ў яго была работа, а па Валінаму выразу — вакцина, над стварэннем якой ён працаваў у сваёй лабараторыі. Валя не крыўдала на мужа: яна ведала яго адданасць навучы.

Кнігі сталі галоўным заняткам Валі ў вольны час, якога ёй казалася нават занадта многа. Яны выклікалі ў ёй невядомыя раней пачуцці і няяснае імкненне кудысьці далёка, туды, дзе вялікія справы, подзвігі...

Гэтае пачуццё гнала Валю на вуліцу. Яна апранала новае моднае паліто і выходзіла на асенні вечер, які зрываў апошняе лісце з дрэў. Разам з лісцем асыпаліся халодныя кроплі — стаяла восень.

Валя ішла павольна, уважліва ўглядаючыся ў твары прахожых. Выгляд іх быў прыемны ёй — толькі зараз яна зразумела, што любіць і сумуе па іх. Усё мацней абуджалася ў ёй пачуццё незадавальненасці сабой, няясныя, неўсвядомленыя жаданні.

Знаходзячыся аднойчы ў такім стане, Валя вырашыла зайсці да Валодзі ў інстытут.

Гасцінна скрыпнулі знаёмыя дзверы з залатымі літарамі на люстраным шкле. Кафельныя пліткі на падлозе калідора блішчалі чысцінёй. Пакідаючы на іх

мокрыя сляды, Валя накіравалася ў лабараторыю. Яна не думала, што камусьці перашкодзіць, увайшла без стуку — і спынілася: Валодзя — яе ціхі, любячы, адданы Валодзя — абдымаўся з лабаранткай! Кроў ударыла Валі ў галаву.

Валодзя і дзяўчына павярнулі да яе шчаслівыя ажыўленыя твары.

— Як удала! — усклікнуў Валодзя. — Вось добра, што ты прыйшла!

Лабарантка — даволі прыгожая дзяўчына са студэнткам, што нядаўна скончылі інстытут, — запляскала ў далоні.

— Я... я не ведала... — прамармытала Валя, гледзячы на іх няшчаснымі вачыма.

— Што не ведала?! — з непрывычнай гучнасцю для яго голасу перабіў Валодзя. — Ну так, вядома, ты нікога не разумееш!

— Так, вядома! — як рэха, паўтарыла лабарантка.

Валя сур'ёзна паглядзела на Валодзю і холадна сказала:

— Не разумею і не хачу разумець.

Лабарантка і Валодзя паглядзелі адзін на аднаго з вясёлым непаразуменнем, потым на Валю, потым лабарантка пачырванела і апусціла вочы.

— Валанціна Іванаўна думае...

Але Валодзя нічога не думаў. Ён рашуча падышоў да Валі, узяў яе рукі ў пальчатках у свае, моцна ад душы сціснуў іх і, ззяючы тварам, аб'явіў:

— Мы знайшлі памылку!

Лабарантка схавалася за нейкія бакавыя дзверы.

— Як ты мог... — дрыжачым голасам пачала Валя.

— Што мог! Ты зразумей — мы знайшлі памылку! Трыста пяцьдзесят шэсць доследаў.

— Але ты з гэтай дзяўчынай...

— Якой дзяўчынай? — Валодзя ўгледзеўся ў Валю. — Ах, з Анютай!..

Валя не паспела адказаць, як у дзвярах паказаўся прафесар Хрэннікаў з асістэнтамі, Анюта і яшчэ лабаранты.

— Віншую! — працягваючы чырвоныя маршчыністыя рукі, басавіта ўскрыкнуў Хрэннікаў. — Цудоўнае адкрыццё! — ён падышоў да Валодзі і пачаў яго абдымаць. — Яшчэ крыху — і няўлоўная вакцина будзе ў нашых руках.

Усе віншавалі Валодзю, абдымалі і цалавалі яго, і ён, збянтэжана ўсміхаючыся, таксама паціскаў рукі, цалаваўся і адказваў на абдымкі.

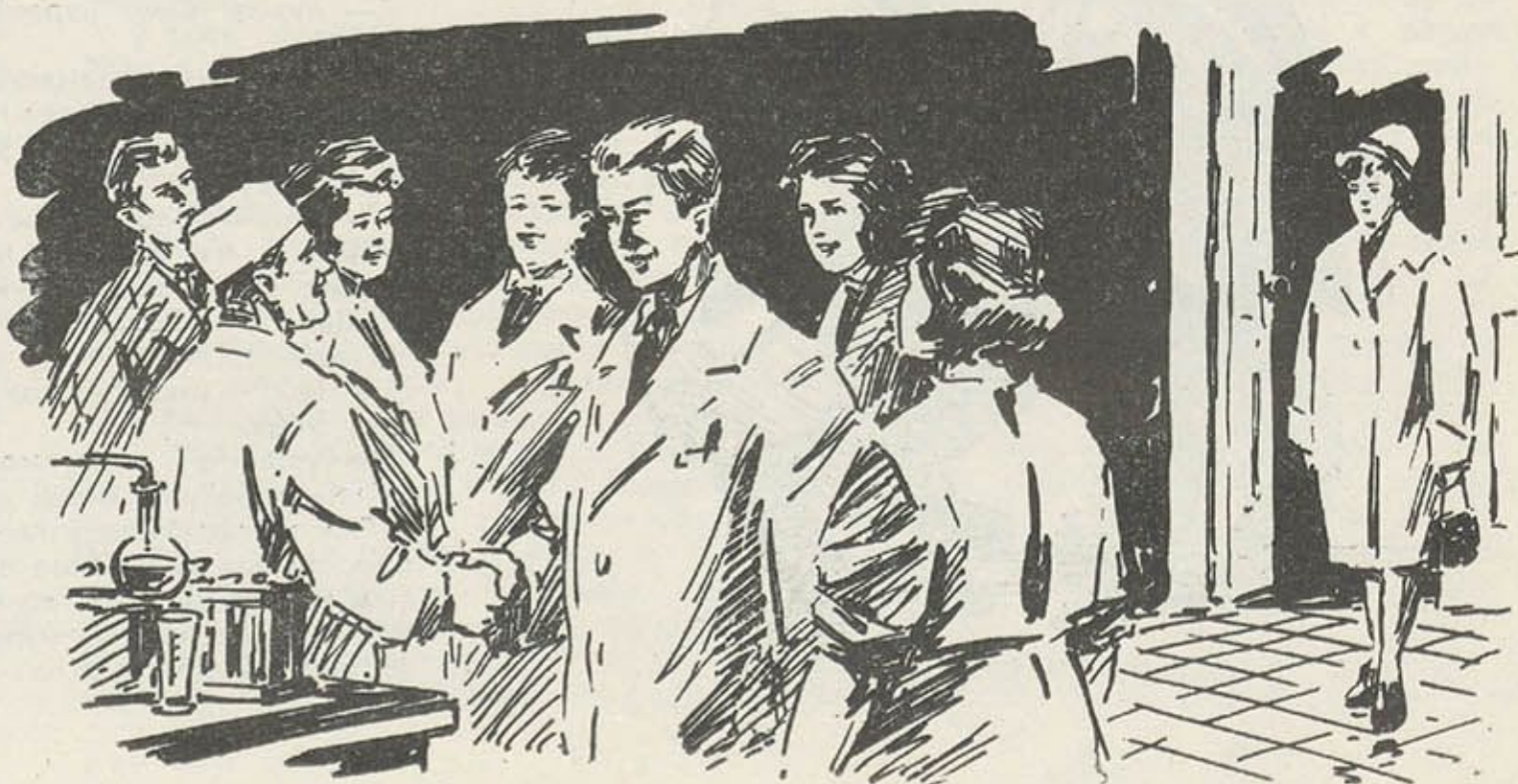
Ніхто не звяртаў увагі на Валю. Яна стаяла ў лужынцы бруднай вады, якая набегла з яе мокрых пантофляў, і адчувала сябе чужой не толькі Хрэннікаву і ўсім яго лабарантам, але і Валодзю, такому непрывычна ажыўленаму сярод сваіх супрацоўнікаў.

Нарэшце, яны заўважылі яе, уцягнулі ў свой круг, і прафесар Хрэннікаў сказаў ёй некалькі пачцівых кампліментаў. Аднак пачуццё адзіноцты не прапала. Баючыся засмуціць Валодзю, Валя таксама зрабіла вясёлы выгляд і нават на самай справе павесялела, калі ён, правёўшы яе да дзвярэй, сказаў, што яна, як і зараз, заўсёды прыносіць яму шчасце.

— Толькі, калі ласка, — жартам адказала яна, — у другі раз, калі знойдзеш памылку, абдымайся лепш з Хрэннікавым, а не з Анютай...

Валодзя рассмяяўся, пацалаваў Валю ў вока, і яна выйшла на вуліцу з усмешкай на вуснах. Але неўзабаве пачуццё адзіноцты зноў вярнулася да яе.

Пасля гэтага выпадку кнігі пачалі менш займаць Валю — ёй

увесь час нечага не хапала, і кнігі не маглі запоўніць сабою незразумелы пакутлівы прабел.

...Дні ішлі роўна, адзін за адным, і ў паветры запахла вясной. Апоўдні на сонцапёку залатымі іскрамі зрываўся з дахаў капеж; вераб'і з вясёлым чырыканнем мітусіліся на дарогах.

Валя рыхтавалася адзначыць дзень нараджэння Валодзі. Яна распрацавала цэлую праграму: па-першае — падарунак, прыгожы карычневый партфель з мяккай скуры з сярэбранай манаграмай; ён ляжаў у шафе пад чыстымі прасцінамі, чакаючы моманту, калі будзе ўручан юбіляру. Затым — урачысты абед, на які Валя запрасіла ўсіх Валодзькавых супрацоўнікаў на чале з Хрэннікавым. Даведаўшыся пра гэта, Валодзя паслухмяна згадзіўся:

— Ну, калі хочаш...

Па-трэцяе — новы шыкарны пераплёт, які яна заказала для яго дысертацыі.

Раніцай гэтага ўрачыстага дня Валя прачнулася шчаслівая, поўная ўсведамлення важнасці сваёй справы. Ubачыўшы натхнёны твар жонкі, Валодзя сказаў, што згодзен кожны дзень быць імяніннікам.

— Каб у чатыры ўсе былі тут! — загадала яна. — Чуеш? — Потым абняла, прыцягнула да сябе і шматзначна паабяцала: — А падарункі атрымаеш перад абедом.

Яна насілася, як вихор, спаборнічаючы з гадзіннікавай стрэлкай — хвалявалася, траціла надзею — і ўсё-такі паспела: без дзесяці мінут чатыры ўваткнула ў валасы апошнюю шпільку і ў апошні раз крутнулася перад люстэркам. Усё было гатова!

Валя з задавальненнем аглядала стол, калі зазваніў тэлефон. Гэта быў Валодзя.

— Усё ў парадку! — паведаміла яна. — Можаче прыходзіць.

Замест таго, каб падзякаваць, ён крыху пачакаў, потым мякка сказаў:

— Бачыш, Валечка... Так склалася, што прыдзецца, як відаць, перанесці свята на другі дзень...

— Як?

— Таму што сёння я павінен быць тут. Мы ўвялі інфекцыю сабаку, каб выпрабаваць маю вакцыну, і вось... Вакцына чамусьці не дзейнічае — хворы ў вельмі цяжкім стане...

Валя разумела.

— Добра... — паслухмяна згадзілася яна. — Калі ж ты прыйдзеш?

— Не ведаю, напэўна затрымаюся на ноч. Калі ласка, не хвалюйся, мы яшчэ адсвяткуем маё нараджэнне.

— Добра...

Валя апусціла трубку і прайшла ў спальню зняць святочную сукенку. Спыніўшыся перад люстэркам, доўга, без пэўных думак, разглядала свой твар. Як адразу стала непатрэбным усё, што здавалася такім бясконца важным яшчэ дзесяць мінут назад!

Горкае, безнадзейнае пачуццё разлівалася ў ёй з маруднай, нейкай спусташальнай паслядоўнасцю.

Праз нейкі час яна выйшла на вуліцу.

«Адна я нікому не патрэбна, — нечакана для сябе падумала Валя. — Нікому...»

МАШЫНІСТ

У абдымку з лёгкім ветрам

я лячу,

Чуеш, свістам паравозным

я крычу.

Мне лясы бягуць насустрач

і сады,

Сустрэкаюць і праводзяць гарады,

А бярозка маладая

белай хусткай

мне махае.

Не згублюся я ў дарозе,

не раўнуў мяне

к бярозе.

* * *

Даруй мне,

хлопча мілы,

Цябе ж я не любіла!

З табою жартавала —

другога цалавала.

Даруй мне,

лёгкадумнай,

Нядобрай, неразумнай.

Аўгіння КАВАЛЮК

Раптам позірк яе ўпаў на маленькую фігурку: дзіўна знаёмае паліто, вялікая аблаваха шапка... Саевіч! Ён ішоў бокам з партфелем, прывязаным цераз плячо, і маленькім клуначкам у руках.

— Міця!.. — крыкнула Валя і ўзрадавалася, сама не ведаючы чаму. — Добры дзень, Міця...

Яна прысела перад ім. Саевіч спыніўся, паглядзеў са здзіўленнем — потым пазнаў.

— Добры дзень, — ціха сказаў ён і апусціў вочы.

Валя прагна ўглядалася ў яго твар: той жа пукаты лоб, тыя ж светлыя бровы, усё тое ж і штосьці не тое.

— Навучыўся чытаць?

Саевіч узняў вочы, усміхнуўся — і прамаўчаў.

Ён зірнуў на Валю з хітрынкаю, не ўласцівай яму раней, потым паглядзеў вакол сябе.

— Вось, — паказаў ён на машыну з рэкламай на кузаве, што спынілася ля магазіна, і старанна прачытаў: — «Эканом-це час... карыс-тай-цеся паў-фаб-рыкатамі...» — І зноў апусціў вочы, пазіраючы з-пад светлых веек, якое ўражанне зрабіла яго чытанне.

Яна не магла скрыць свайго здзіўлення.

— Як добра!..

— А я ўжо і пісаць навучыўся! — асмялеўшы, аб'явіў Саевіч. — Зараз...

З партфеля з'явіўся даволі брудны, да болю знаёмы Валі па свайму агульнаму выгляду сшытак.

— Вось.

Валя так доўга гартала яго, што Саевіч усумніўся ў годнасці свайго пісьма.

— Можжам куранё паказаць? — заклапочана прапанаваў ён.

— Так, — не падымаючы вачэй ад сшытка, адказала яна. — Так, пакажы, калі ласка.

Як выявілася, куранё, зробленае з жоўтага пластыліну, было ў клуначку.

— Гэта — праца, — растлумачыў Саевіч. — Я сам зрабіў.

Было ў яго кураняці нешта такое, што магло заўважыць пільнае вока і верная рука.

«Ды ў яго здольнасці!» — пранеслася ў галаве Валі.

Подзвіг!.. Яна шукала яго ў кнігах, сумавала па ім, а тут...

— Ідзі, — ціха сказала яна, аддаўшы куранё Саевічу. — Ідзі, Міця.

Ён уздыхнуў, паслухмяна завязаў клуначак і, ветліва развітаўшыся, пайшоў сваёй дарогай.

Яму не прыйшло ў галаву азірнуцца — інакш ён убачыў бы, што былая настаўніца яго Валянціна Іванаўна стаіць усё на тым жа месцы і ўсё яшчэ глядзіць яму ўслед. І не заўважае нават, як веснавы дождж псуе яе прыгожае, пашытае па апошняй модзе, паліто...

На здымку: студэнткі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта беларускі і кубінкі (злева направа): Ларыса Сілкiна, Аліна Мартынес, Аня Вангел, Элена Ібара, Марыя дэль Пілар Са Леаль, Рыта Мішурная, Глорыя Аскуі.

КУБА, ЦУДОЎНАЯ КУБА...

У радзе вышэйшых навучальных устаноў нашай краіны вучацца, набываюць спецыяльнасці юнакі і дзяўчаты з розных дружалюбных нам дзяржаў. У Мінск, напрыклад, прыехала моладзь з Польшчы, Манголіі, з Кубы. Рэдакцыя звярнулася да студэнткі падрыхтоўчага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, члена Федэрацыі кубінскіх жанчын Марыі дэль Пілар Са Леаль з просьбай расказаць нашым чытачам аб жыцці і падзеях на Кубе, аб тым, як ідзе зараз вучоба ў прыехайшых да нас кубінцаў, як падабаецца ёй наша Беларусь.

Марыя дэль Пілар Са Леаль ахвотна адгукнулася на нашу просьбу.

ПАГЛЯДЗІЦЕ на карту свету — у блакіце бяскрайніх вод, за грамадай мацерыкоў вы не адразу знойдзеце нашу маленькую Кубу — гэты невялікі астравок зямлі. Але калі б вы ведалі, якая цудоўная наша Куба! Жамчужынай Антыльскіх астравоў называюць маю краіну. І не здарма! Падобна да ззяючага сваёй прыгажосцю ізумруда, узвышаецца наш востраў над блакітай гладдзю акіяна, апрануты ў раскошную трапічную зеляніну і заліты яркім сонцам. Але не толькі сваёй прыгажосцю славіцца Куба. Урадлівейшыя глебы, а ў глыбіні нетраў — жалеза, марганец, свінец, золата, цынк — вось нашы нацыянальныя багаці.

Але што можа быць больш цяжкім для народа, чым усведамленне таго, што не ён гаспадар сваёй краіны?! Апошнія бязрадасныя дзесяцігоддзі адзначаны бесцярмонным уварваннем на Кубу амерыканскага капіталу, які прыбраў да рук усе яе багаці: скупляліся плантацыі і сентралі, будаваліся на нашай зямлі чужыя чыгункі і камунальныя прадпрыемствы, набываліся канцэсіі на здабычу нашай мінеральнай сыравіны. Усе кубінскія прэзідэнты былі стаўленікамі Вашынгтона.

— Без Злучаных Штатаў, — з горыччу гаварылі тады кубінцы, — не варухнецца ніводзін лісточак на Кубе.

Так, Куба, наша цудоўная, свабодалюбівая Куба, стала на сутнасці амерыканскай калоніяй.

Гэта былі змрочныя гады, поўныя слёз, уніжэння і гора. Уладу трымаў у сваіх акрываўленых руках амерыканскі стаўленік, кат кубінскага народа фашысцкі генерал Батыста.

Успамінаю Гавану, сталіцу Кубы, у тыя страшныя дні. Не было таго дня,

каб салдаты Батысты не забівалі людзей — проста на вуліцах. Хіба можна было дараваць усё гэта!

І мы змагаліся. У гарах «С'ера Маэстра» ўспыхнуў агонь паўстання, на чале якога стаў бясстрашны Фідэль Кастра. Польшы барацьбы ахапіла ўсю краіну.

Мы хацелі аднаго — свабоды. Цяжка ўспамінаць мінулае: многіх няма сярод нас. Вы, нашы савецкія сябры, добра ведаеце, што азначае страціць сяброў на барацьбе, страціць родных, блізкіх. Хосе і Анхелю было па дваццаць год — іх забілі на маіх вачах. Фернанда Альфонса, горды і добры, мужны і пяшчотны, так любіў марыць пра будучыню свабоднай Кубы! Мы марылі аб гэтым з ім разам — нам так хацелася шчасця і радасці: мы кахалі адзін аднаго... Салдаты Батысты забілі і Фернанда...

Мяне і іншых палітзняволеных, кінутых Батыстам у турмы, вызвалілі паўстанцы.

І вось прайшло ўсяго тры гады з таго часу, як Куба стала свабоднай рэспублікай. А як усё перамянілася ў нас! Сяляне атрымалі зямлю, рабочыя — работу і кватэры. Тыя, хто раней працаваў у памешчыцкіх латыфундыях цукровага трыснягу, сталі членамі кааператываў і працуюць самі на сябе. Фідэль правільна сказаў: «Гэтая рэвалюцыя з'яўляецца рэвалюцыяй абяздоленых, здзяйсняемай абяздоленымі і для абяздоленых».

У краіне пачалася ўпартая барацьба з адсталасцю — сумнай спадчынай, пакінутай нам імперыялістамі. Па ўсёй краіне пайшлі ў паход салдаты арміі з алоўкам. Трэба было пакончыць з непісьменнасцю. Мая малодшая сястра Эльвіра таксама восем месяцаў правяла ў гарах, яна вучыла

людзей, якія ніколі ў жыцці не трымалі ў руках кнігі і алоўка, — вучыла чытаць і пісаць.

Цяпер на Кубе колькасць непісьменных скарацілася да 3,9 працэнта ўсяго насельніцтва. Гэта — менш, чым у любой іншай краіне Лацінскай Амерыкі. Гэта нават менш, чым у саміх Злучаных Штатах!

Тысячы юнакоў і дзяўчат Кубы вучацца, атрымліваюць адукацыю. Кубе патрэбны механізатары, спецыялісты сельскай гаспадаркі, інжынеры. Навучыць іх усіх у сябе ў нас яшчэ няма сіл. І нашы сябры з сацыялістычных краін і тут прыйшлі да нас на дапамогу: перад намі гасцінна расчыніліся дзверы навучальных устаноў Савецкага Саюза, Чэхаславакіі, Кітая, Польшчы, Румыніі, ГДР. 63 кубінцы займаюцца на падрыхтоўчым факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Прыехалі мы ў Мінск у снежні мінулага года.

«Дарагая дачка! — піша мне мой бацька, шафёр па прафесіі. — Я рады за цябе! Вучыся добра! Будзь прыкладам іншым».

Мілы мой, родны бацька! Дзякуй табе за настаўленні! Але ж ты забываеш, што дачка твая — ужо дарослы чалавек, а не школьніца! Забываеш, што дзеці твае бачылі шмат гора і таму навучыліся цаніць радасць. Як жа я не магу быць удзячна краіне і яе людзям, чые цёплыя сяброўскія рукі заўсёды своєчасова адводзяць бяду ад майго народа?! Хіба ўстаяла б смеля, але маленькая Куба пад ударамі сіл контррэвалюцыі, калі б не краіна, дзе я зараз вучуся?! І хіба здолеў бы вырвацца з ціскоў голаду мой народ, калі янкi адмовіліся купляць у нас цукар, каб не тая краіна, дзе я зараз жыю, дзе я адчуваю сябе як дома.

Не, родны мой, я не крыўдую на цябе за тое, што ты размаўляеш са мной у пісьмах, як з маленькай. Я разумею твае турботы, твае пачуцці. І вер мне — я не падвяду цябе, маці, усю нашу сям'ю. Я не падвяду сваю Кубу.

У мяне тут шмат сяброў — савецкіх студэнтаў. Разам мы ходзім у кіно, тэатры, разам танцуем і спяваем. Больш за ўсё мы, жыхары поўдня, захапляемся тут канькамі і лыжамі — для нас гэта нябачанае цуда. Я ўжо ўмею гаварыць па-руску, — вядома, яшчэ не зусім добра, бывае, памылюся, але мяне разумеюць тут, і я разумею сваіх сяброў.

І ўсяго гэтага шчасця нас зноў хочучь пазбавіць. Воратi міру і ворагі свабоды ўвесь час пагражаюць нам.

Злучаныя Штаты хочучь ізаляваць Кубу, хочучь пасварыць з намі краіны Лацінскай Амерыкі, зноў рыхтуюць агрэсію, каб задушыць нашу свабоду. Вось чаму мы — нападатовы. На Кубе створаны сотні атрадаў народнай міліцыі. Мой бацька, мае сёстры ўдзельнічаюць у іх. І нікому не ўдасца задушыць нашу свабоду, якой мы даражым больш за ўсё на свеце, — больш нават, чым сваім жыццём. Нікому не ўдасца скарыць нас, — таму што Куба не адзінокая, у яе шмат сяброў ва ўсім свеце і сярод іх наш самы лепшы сябар — Савецкі Саюз.

Maria del Pilar
Sa Leal

БЕЛАЗЕРСК

Анатолий АСТРЭЙКА

ЯШЧЭ НА КАРЦЕ НЕ АДЗНАЧАН...

Кідаю погляд я на карту:
Яго няма, хоць ён і ёсць.
З юнацкім спрытам, добрым жартам
Яго будзе маладосць.

Дарогі, тратуары мосцяца
І садзяць новыя сады...
Тут гаспадыня, а не гасця
І песня стала назаўжды.

З азёрнаю, празрыстай хваляй
Гуляюць, шэпчуцца вятры.
У неба шыі паўздымалі
Вясёлых комінаў гурты.

І вабяць зрок красою школы,
Цудоўны клуб будаўнікоў.

Вяселле ладзяць напасёлы.
Красуюць шчасце і любоў.

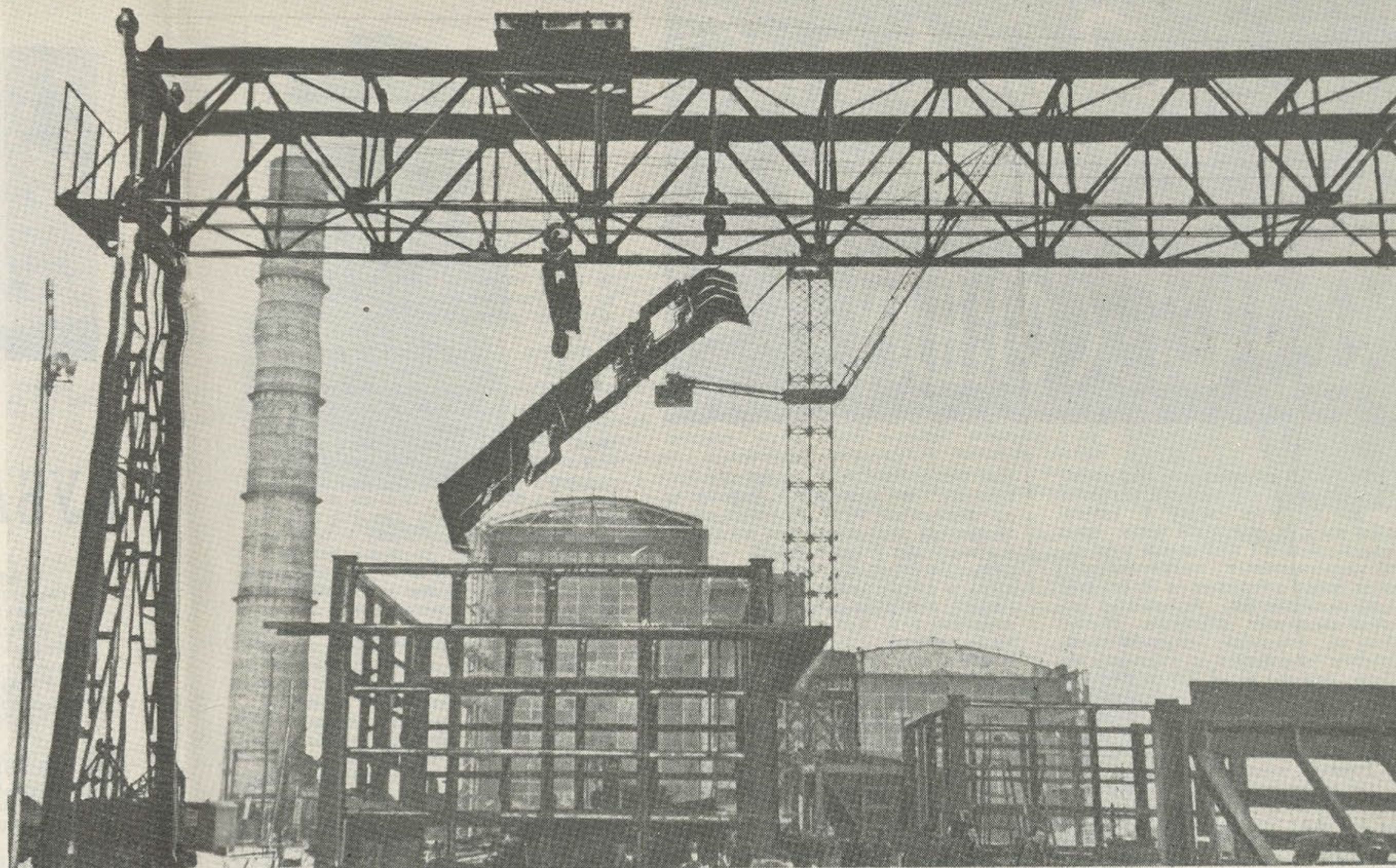
А тут раней у страшнай стражні,
У царстве здзекаў і ярма
Ірвала сэрцы мужных вязняў
Картуз-бярозская турма.

Турма разбурана да звання
І там, дзе сініх хваль усплеск,
Расце, як яркае святанне,
Юначы горад Белазерск.

Яшчэ на карце не адзначан
Ні рыскай ён, і ні кружком,
Але яго абрысы бачым мы
І горадам святла завём.

Гэты горад, як гаворыцца ў
вершы, на карце яшчэ «не
адзначан ні рыскаю і ні
кружком...» З усіх канцоў не-
абсяжнай нашай краіны прый-
шлі будаваць яго славуны:
майстры, інжынеры, будаўнікі.
Прышла сюды і «зялёная»
моладзь, без усякага во-
пыту і славы з адным толькі
гарачым жаданнем — таксама
будаваць!
Вось адзін з «куточкаў» гэ-
тага новага вясёлага горада з
такой прыгожай назвай — Бе-
лазерск.

Фота М. Мінковіча.

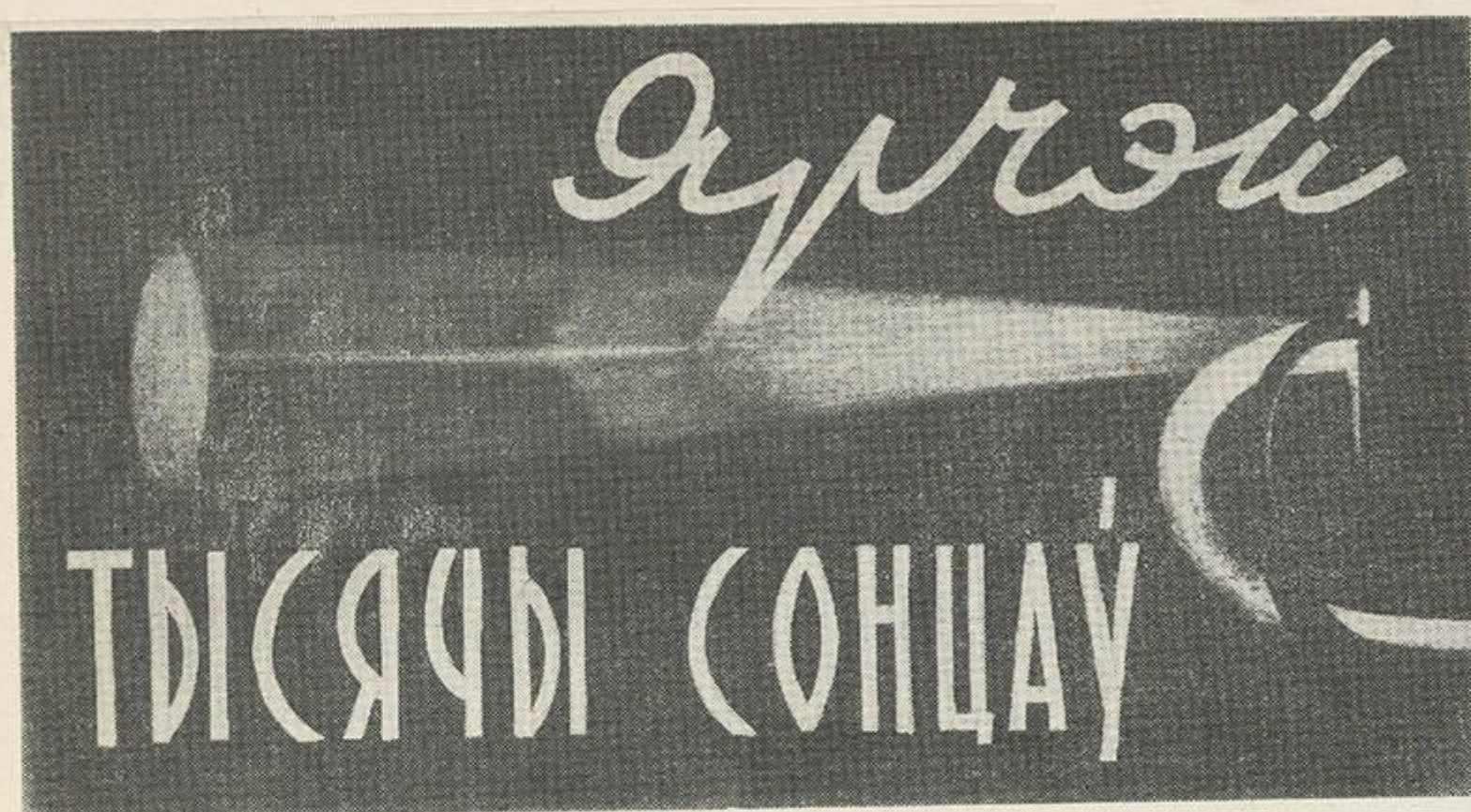
Хутка будзе гатовы балетны корпус. Тут пра-
цуюць тынкоўшчыцы насамоўкі Леакадзія Джэ-
джара (злева) і Тамара Рагуліна.
А электразваршчыца Марыя Варанкова выдатна
працуе на зборцы трэцяга катла станцыі.

У пасёлку працуе філіял Бярозаў-
скай дзіцячай музычнай школы.
Па класу баяна і піяніна займае-
ца 35 дзяцей. Выкладчыца Аля-
ксандра Сяргееўна Ліпко на занят-
ках з вучанцамі Таняй Балакінай.

Расце і будучыя рабочы па-
сёлак Белазерск. У нядаўна
заселеным 36-кватэрным жы-
лым доме атрымала кватэру
з усімі выгодамі сям'я шафэра
Аляксея Бердніка.

Манцёр Вера Гайдуюкова (злева) і інжынер Галіна
Васільеўна Кірылава за наладнай аўтамата
трансфарматара на шчыце.
Будаўнікі новага горада працуюць і вучацца.
Для заняткаў ім прадастаўлены прасторныя класы
і кабінеты сярэдняй школы. Дзевяцікласніцы ра-
ботніцы Вера Раманава, Софія Дзямідовіч, Ольга
Карпювіч і Люба Казіня рыхтуюцца да заняткаў.
Весела вечарам у клубе будаўнікоў.

Прамень лазера пакідае чырвоны след, які свеціцца, праходзячы скрозь дым. Самога лазера на рысунку не відаць, відаць толькі частка трубка ахаладжэння.

БАГАТАЕ прадбачанне пісьменнікаў-фантастаў намнога апярэджае ўзровень ведаў і тэхнікі свайго часу. У тыя ціхія часы, калі паміж Парыжам і Ансельмам курсіравалі непаспешлівыя няўклуды-дыліжансы, палёт з гарматы на Месяц быў толькі захапляючай, таленавітай выдумкай выдатнага фантаста. Нягледзячы на тэхнічныя падрабязнасці, таямнічы «Науцілус» — падводны карабель, пра які пісаў Жуль Верн, здаваўся нам не больш рэальным, чым казачны дыван-самалёт, а рэкорд хуткасці — у 80 дзён вакол зямнога шара — неверагодным.

Адкрыцці, якія робяць вучоныя ў цішыні лабараторый, не ўстрашаюць зямлю, як войны або рэвалюцыі, але яны мяняюць аблічча планеты і робяць звычайнасцю чарадзейныя казкі мінулага. Чалавек, які спакойна з'ядае снеданне ў салоне звышкараснога «ТУ-114», падарожнічае з большым камфортам, чым яго казачны продак на дыване-самалёце.

Аляксей Талстой напісаў свой навукова-фантастычны раман «Гіпербалойд інжынера Гарына» параўнаўча нядаўна. Герой рамана здолеў стварыць аптычнае ўстройства, якое канцэнтравала пучкі святла ў прамень тонкі, як іголка. Такі тонкі прамень стаў грознай сілай. Ён разразаў бранявыя пліты з такой жа лёгкасцю, з якой нож рэжа масла...

Так, дваццаць гадоў таму назад, калі аўтар рамана пісаў яго, гэта было марай, фантазіяй. Тонкі, як іголка, і ў тысячы разоў больш магутны, чым сонечны, паслухмяны волі чалавека, — такі прамень быў утопіяй яшчэ два гады назад. Да таго часу, пакуль не былі пабудаваны аптычныя ўзмацняльнікі выпраменьвання, або як іх яшчэ называюць — лазеры. З вынаходствам лазера кантроль чалавека над святлом дасягнуў зусім новага ўзроўню. Лазеры — гэта не толькі цудоўны гіпербалойд, але і сувязь у космасе на звышдалёкіх адлегласцях, і зварка, і новыя магчымасці тэлебачання, і метады кіравання хімічнымі рэакцыямі і... Спіс гэтых вельмі доўгі. Гэта адно адкрыццё робіць магчымымі столькі цудаў, колькі іх ёсць ва ўсіх чарадзейных казках і фантазіях раманістаў і нават больш.

14

Усе вядомыя нам крыніцы святла — лямпачкі напальвання, полымя, дугі і да т. п. — па сутнасці нагрэ-

тыя целы. Праўда, у газаразрядных трубках, якія ўжываюцца, напрыклад, для рэкламных аб'яў, шкляныя сценкі застаюцца халоднымі, але электроны і атамы газу ўнутры трубки — гэтыя найдрабнейшыя частачкі ўсякага рэчыва — паскараюцца да вялікіх хуткасцей, звычайна звязаных з высокай тэмпературай. Але адны атамы рухаюцца хутчэй, другія — павольней. Адбываюцца сутыкненні. Атамы «халодныя», тыя, што рухаюцца павольней, набываюць пры гэтым дадатковую энергію, узбуджаюцца. Вяртаючыся з узбуджанага стану ў асноўны, зыходны, яны трацяць энергію і выпраменьваюць святло. Аднак асобныя атамы робяць гэты пераход незалежна адзін ад аднаго. Які іменна атам выпраменьвае святло ў гэты момант — справа выпадку. І што горш за ўсё — атамы «перашкаджаюць» адзін аднаму. Святло, вылучанае адным атам, можа аслабляцца святлом, якое вылучае другі атам. Вынікам гэтага з'яўляецца асноўны недахоп, уласцівы ўсім звычайным крыніцам святла, аж да Сонца — невялікая яркасць.

А што калі прымусіць асобныя атамы святліцца адначасова, прымусіць іх працаваць разам, дружна? Ясна, што ў гэтым выпадку святло ад крыніцы было б незвычайна моцным.

Гэта стала магчымым пры выкарыстанні прынцыпу лазера.

Як жа прымусіць атамы, што выпраменьваюць святло, не перашкаджаць адзін аднаму, а працаваць узгоднена? Як гэта зрабіць?

Атам з «узбуджанага» стану пераходзіць, як мы ўжо ведаем, у зыходны стан самаадвольна. Аднак магчымы і іншы механізм выпраменьвання. На працягу перыяду, калі атам яшчэ ўзбуджаны, яго можна «прымусіць» выпраменьваць святло, калі ў гэты час міма яго пройдзе хваля святла, якая мае аднолькавую частату з той хваляй, што была б выпраменена атам самаадвольна. Такое вымушанае выпраменьванне і ўяўляе сабой аснову дзеяння лазера. Для яшчэ большага павелічэння магутнасці выпраменьвання светлавую хвалю прымушаюць праходзіць праз асяроддзе не адзін, а шмат разоў — туды і назад з дапамогай адбіваючых люстраў.

Замест таго, каб перашкаджаць адзін аднаму, атамы, як па ўзмаху дырыжорскай палачкі, дружна вылу-

чаюць святло, ствараючы незвычайна магутнае выпраменьванне. Магутнасць успышкі лазера ў тысячы разоў большая за атрыманую ад факусіравання сонечнага святла. Тэмпература на паверхні мішэні з вугляроду за пяць дзесяціхвілінных долей секунды дасягае 8000°! Гэтага дастаткова, каб расплавіць самы тугаплаўкі метал.

Існуюць розныя канструкцыі аптычных узмацняльнікаў выпраменьвання. Савецкімі вучонымі Басавым і Прохаравым для пабудовы лазера быў прапанаваны рубін — каштоўны камень, вядомы чалавеку з незапамятных часоў. Грані рубінавага крышталю старанна паліруюцца і пакрываюцца слоём серабра, які служыць люстрам. Маленькая пляма на адной з граней застаецца непасярэбранай і праз яе з рубіну вылітае чырвоны прамень. Стрыжань рубіну ў 3—4 сантыметры даўжынёй змяшчаецца каля электроннай імпульснай лямпы. Гэтая лямпа, накіраваная звычайнай фотаўспышкі, патрэбна, каб перавесці дастатковую колькасць атамаў ва ўзбуджаны стан. Прамень святла, які пакідае рубінавы лазер, вельмі вузкі і яркі. Калі такі прамень накіраваць праз тэлескапічную сістэму на Месяц, то на яе паверхні асветліцца пляма дыяметрам у 2—3 км. Сіла ж святла будзе такой, што назат на зацменнай начной палавіне Месяца лёгка можна будзе чытаць дробны газетны шрыфт.

Чырвонае святло, якое ляціць з рубіну, зусім не падобна на святло Сонца або іншых, прывычных нам крыніц святла. Гэты прамень стварае ціск у 300 атмасфер. Такое святло б'е, як струмень вады з брандспойта!

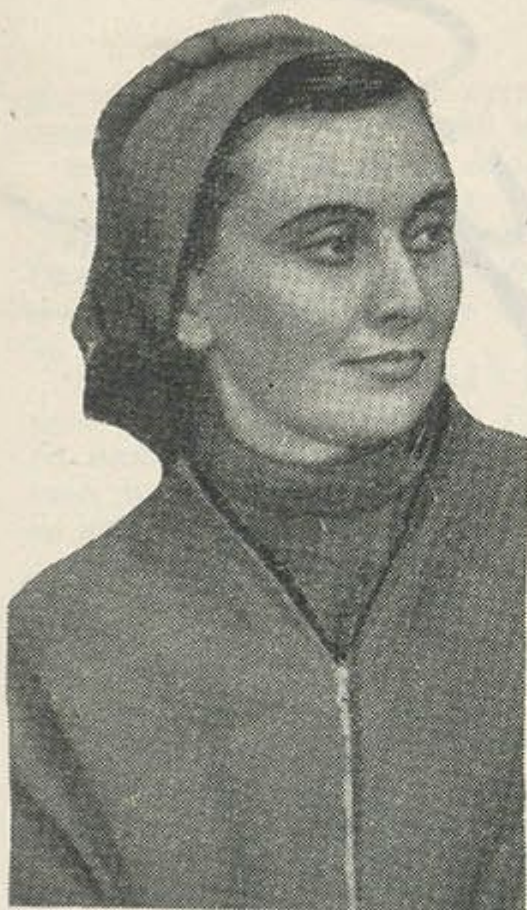
Неацэнную паслугу зрабляць лазеры астраномам. Яны дазваляць вучоным убачыць зоркі і галактыкі, святло якіх не могуць улавіць нават лепшыя сучасныя тэлескопы.

Вельмі гарачая пляма, якая атрымліваецца факусіраваннем пучка лазера, здолее выконваць ювелірную работу, зварваючы злучэнні ў найтанчэйшых электронных прыборах пасля таго, як яны запаяны ў шкляную абалонку. Пры гэтым шкло не плавіцца, бо святло свабодна праходзіць праз яго.

...Мы расказалі пра некаторыя магчымасці прымянення лазераў, а самі лазеры — гэта толькі адзін з відаў квантавых узмацняльнікаў і генератараў. За стварэнне такога тыпу прылад і распрацоўку іх тэорыі два выдатныя савецкія фізікі — Н. Г. Басаў і А. М. Прохараў удастоены Ленінскай прэміі 1960 г.

На лабараторным сталё вучонага, у прабірыцы, на прыборным шчытку, у разліках нараджаецца самае цудоўнае — ажыццёўленая мара. Смелая думка, падмацаваная ведамі, нараджае цуды, якія зацімняюць сваім святлом самыя дзёрзкія фантазіі.

М. РАКАЎШЧЫК,
навуковы супрацоўнік Акадэміі
наук БССР.

А. А. Паслядовіч.

ВЯСНА — непаўторная па свайму характаву пара года. Ужо не толькі свеціць і грэе сонца, на палях паяўляюцца праталіны, а ўдзень па канаўках бягуць звонкія ручаі.

І ў гэтыя пагодлівыя, сонечныя дні за горадам часта можна сустрэць людзей з невялікімі чамаданчыкамі ў руках, дзе схаваны няхітрыя прылады: пэндзлі, папера, фарбы. Гэта неспакойнае племя мастакоў.

Вось над эцюднікам схілялася жанчына. У руках у яе аловак. Лёгкімі лініямі яна наносіць на паперу малюнак, і на белай шурпатай паверхні паяўляецца веснавы пейзаж з гаманлівым ручайком і праталінамі на прыгорку.

Затым аловак змяняецца акварэльным пэндзлем. Некалькі рухаў рукой, і на паперы нібы заіскрыліся фарбы красавіцкага дня.

МАСТАК-ЛІРЬСК

Гэта малюе Аляксандра Ануфрыеўна Паслядовіч.

Аляксандра Ануфрыеўна яшчэ ў школе любіла маляваць. Пачатковыя звесткі па малюнку, жывапісе і кампазіцыі яна атрымала ў Мінскай студыі выяўленчага мастацтва, працягвала вучобу ў Віцебскім мастацкім вучылішчы, якое пасля сканчыла ў 1941 годзе. Затым, пасля вайны скончыла Ленінградскі інстытут жывапісу, скульптуры і архітэктуры.

За кароткі час Аляксандра Паслядовіч стварыла шмат цікавых графічных работ, якія апяваюць прыгажосць і веліч беларускай прыроды, нямала прысвяціла работ працоўным будням сваіх сучаснікаў.

Той, хто пабываў у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, не можа прайсці міма яе работ. Тут экспануюцца пяць графічных лістоў мастацкі. Адзін з іх — «Машанька». На першы погляд гэты партрэт нічым не адрозніваецца сярод іншых. Але чым больш у яго ўглядаешся, тым ён больш падабаецца і ўжо не хочацца адыходзіць ад яго. Мы бачым дзяўчынку з мілым адкрытым тварам. Яе позірк накіраваны ўдалечыню. З-пад чорных валасоў бялеюць банцікі. Партрэт, выкананы вугалем, поўны абаяльнасці.

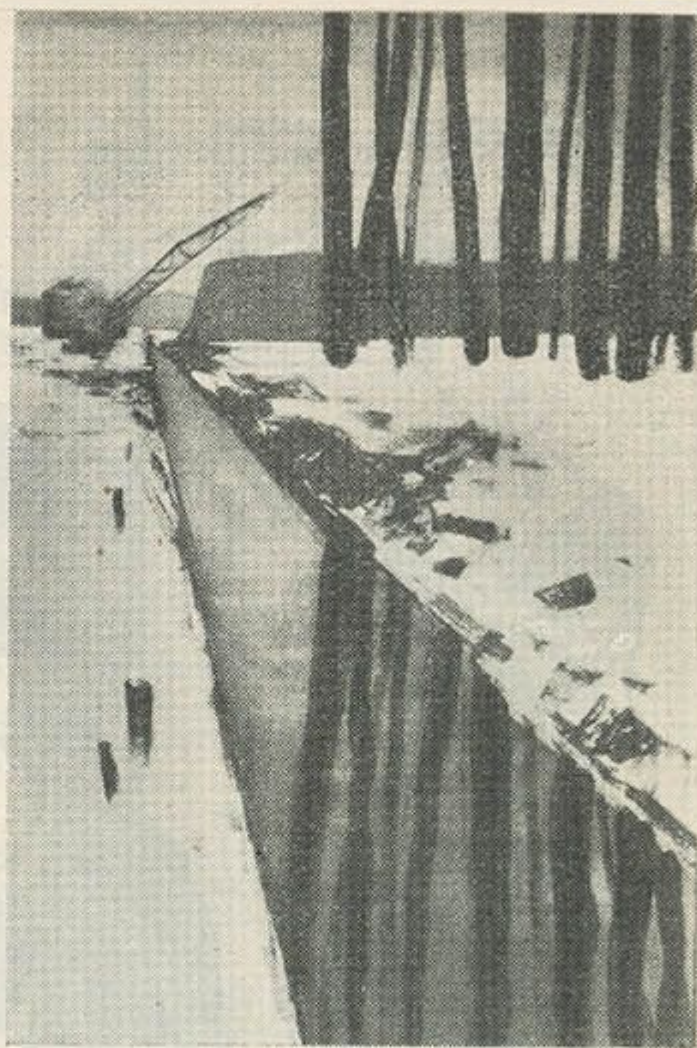
Побач размясціліся «Гурзуф» і «Г. Рахаў» (закарпацкі пейзаж).

Паслядовіч шмат ездзіць па рэспубліцы, па краіне. Не так даўно яна была на Палессі. Там і ўзнікла ў яе задума карціны «На Палессі».

На прыродным плане — толькі што пракапаны канал. Абапал яго, на белым снезе, цягнуць ствалы дрэў і, як у люстэрку, адбіваюцца ў вадзе канала. Удалечыні — экскаватар, ён капае канал, ператвараючы балота ва ўрадлівыя землі.

Там жа, на Палессі, Аляксандра Паслядовіч стварыла і партрэт «Беларуска». Перад намі маладая жанчына ў нацыянальным касцюме. Добра спалучаецца адзенне з задумлівым выразам яе натхнёнага твару.

Работы таленавітай мастачкі «На Палессі», «Беларуска» і «Шахцёр Салігорска» зараз экспануюцца ў Маскве на Усеаюзнай мастацкай выстаўцы.

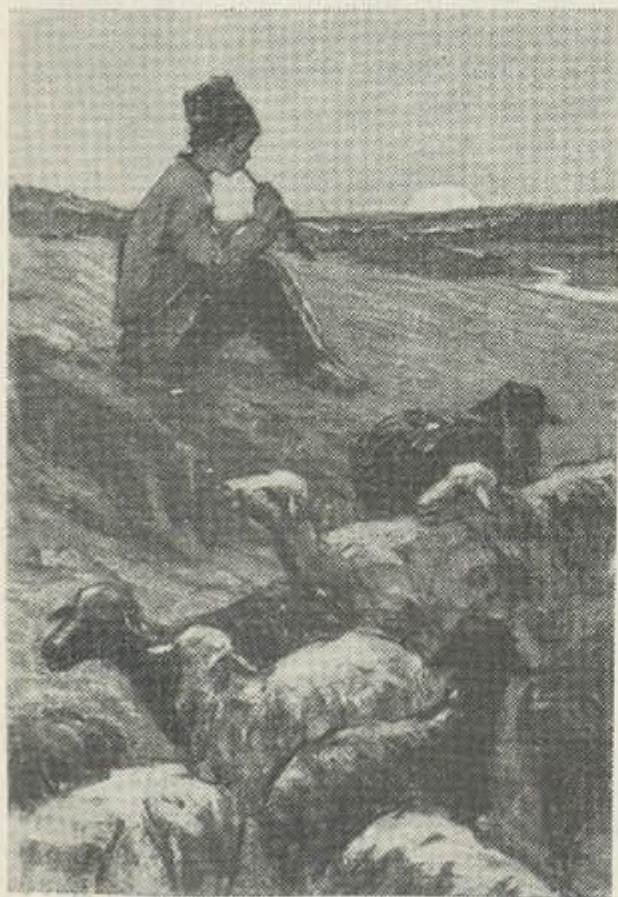

«На Палессі».

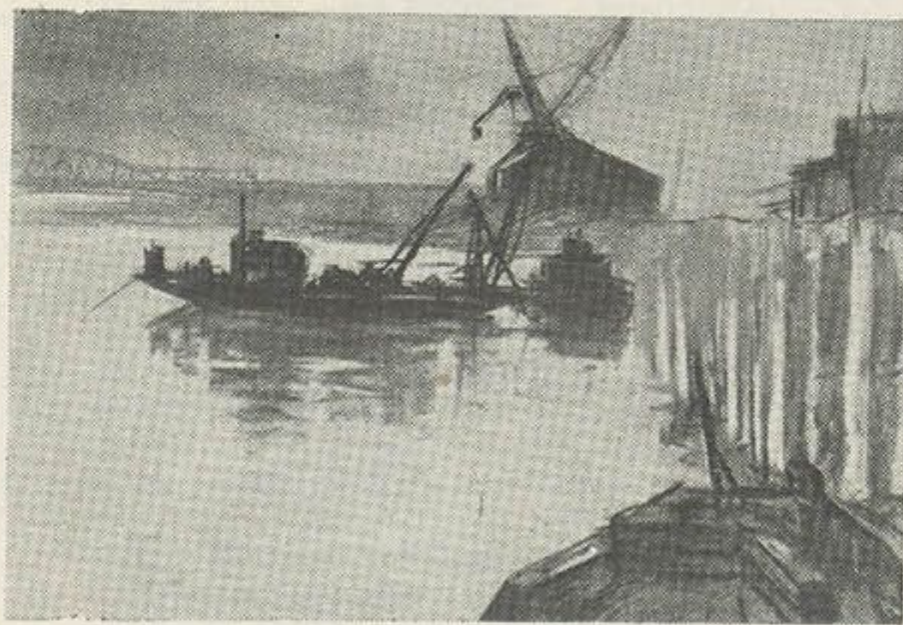

«Беларуска».

Ілюстрацыя да паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка».

«Мазырскі рачны порт».

Вясной мінулага года Аляксандра Ануфрыеўна вярнулася з падарожжа па Закарпаццю. А ўвосень на справаздачнай выстаўцы яе работ мы ўбачылі лепшыя партрэты, пейзажы і замалёўкі, зробленыя ў Закарпацці, Крыме і Беларусі.

Добра вядомы яе ілюстрацыі да паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка». Яны экспанаваліся ў 1957 годзе на Усеаюзнай мастацкай выстаўцы і атрымалі высокую ацэнку гледачоў.

Д. МАСЛАЎ

Крыўда

Аляксандра УС

Апавяданне

паліся заўвагі: і тое не так зрабіла, і гэта не гэтак.

Нарэшце сталы былі скрозь устаўлены закускамі. Цяпер і Любачка, глянуўшы крытычным вокам, з прыемнасцю сказала сама сабе: «Цудоўна!».

У нізенькай шырокай вазе нібы расцілаліся пунсовыя ружы. Посуд, бакалы блішчэлі і пераліваліся пад яркім электрычным святлом. Расстаўленыя закускі былі ўпрыгожаны з вялікім густам, нібы тут прыклаў руку сапраўдны мастак.

Аксеня Пятроўна тым часам ціхенька пераапрааналася на кухні. «А як жа, прыйдуць людзі, чужыя, незнаёмыя. Трэба ж хоць крыху прыбрацца!».

Яна зняла са сцяны, з-пад прасціны, якой былі завешаны яе рэчы, цёмную сукенку, перашытую з Любаччынай яшчэ тады, калі яна жыла дома, апранула яе. Паставіла на падаконнік асколак люстэрка і гладка, на прамы прабор прычасала сівыя валасы і скалола іх шпількамі на патыліцы.

Жыццё ідзе і не заўважаеш, як вузельчык валасоў становіцца ўсё меншы і меншы. Дый сама Аксеня Пятроўна нібы ўніз падалася, зрабілася маленькай, шчупленькай.

У гэты час дзверы на кухню адчыніліся, і на парозе з'явілася па-святочнаму прыбраная Любачка. Яна здзіўлена глянула на маці.

— Чаго ты так выфранцілася? — рэзка запыталася яна.

— А як жа, госці хутка пачнуць збірацца.

— Ах, вось ты пра што... Гм... Зашпілі мне сукенку, бо я не дастану... Якая цесная сталовая! Не ведаю, як гэта ўсе раз-месьцяцца за сталом!

Аксеня Пятроўна зразумела гэты намёк. Яна не збіралася ўладкоўвацца за сталом, але лічыла сваім абавязкам быць з усімі ў сталовай. Можна трэба будзе каму што паднесці, падаць. І ўсё ж пасля Любаччыных слоў ёй зрабілася крыўдна.

Але звяртаць увагі на гэта не было часу. Аксеня Пятроўна зайшла ў сталовую і яшчэ раз пільным позіркам абвела стол.

НАРЭШЦЕ, першы званок. Аксеня Пятроўна не ведала, каму належала сустрэцца гасцей, але пачула са спальні:

— Адчыні, мама!

З'явіліся адразу дзве пары. Аксеня Пятроўна пачала памагаць гасцям распранацца. У пярэдні пакой выскочыла радасная Люба, весела павіталася з гасцямі і запрасіла ў пакой. Неўзабаве прыйшлі яшчэ госці. Старая адчыняла дзве

Мал. Ю. Пучынскага

ДА гэтага дня старанна рыхтаваліся, доўга думалі, каго запрасіць. Як ні меркавалі, а спіс вялікі: аж дваццаць чалавек. Аксеня Пятроўна не разгубілася. Хіба ёй упершыню сустракаць гасцей?

Кожны год яна адзначала дзень нараджэння кожнага са сваіх дзяцей, хай сабе іх і не было на гэты час дома. Нават і ў час вайны пякла бульбяныя пірагі з такога выпадку.

А тут, як ні кажы, — круглая дата — 30-годдзе. Праўда, старэйшая дачка не любіць пытаньняў наконт яе ўзросту. Навошта ўдакладняць! Жанчыне столькі гадоў, на колькі яна выглядае.

Ну, а Любачцы ніхто не дасць яе гадоў. На твары ні маршчынкі, ні плямачкі. Старанныя штодзённыя клопаты аб сваёй асобе давалі свой плён. Прычоска і рукі таксама ў парадку. Гаспадарчымі справамі займалася маці.

З тае пары, як Аксеня Пятроўна пасялілася ў дачкі з зяцем, Любачка ўжо не карыстаецца грамадскай пральняй. Хіба там так давядуць бялізну, як маці?

Зяць таксама задаволены. Ніколі раней ён не насіў такіх беласнежных сарочак з цвёрдымі каўнерыкамі. Іх неяк асабліва ўмее даводзіць цешча рысавым крухмалам. З прыездам Аксені Пятроўны ў іхняй кватэры ўсталяваўся бездакорны парадак. Кожная рэч заняла сваё месца. На крэслах больш не валяюцца абы-якінутыя Любаччыны сукенкі. Нават пакоі пабольшалі, нібы сцены распусніліся. У кватэры заўсёды чысціня і ўтульнасць.

Нельга сказаць, каб Іван Захаравіч не

заўважаў стараннае клопатаў Аксені Пятроўны, асабліва ў першыя дні іх супольнага жыцця. Не раз гаварыў жонцы: «Ніколі я не еў такіх смачных абедоў».

— О, ты яшчэ не ўсё ведаеш. Мама яшчэ табе пакажа, на што яна здатная. Нездарма ж кухарыла ў панскім маёнтку.

Сказаўшы гэтыя словы, Любачка спхапілася і пра сябе пашкадавала: «Навошта яму ведаць, што маці за польскімі панамі была кухаркай?»

АКСЕНЯ Пятроўна ўстала ў чатыры гадзіны раніцы. Баялася, што не паспее ўсё падрыхтаваць як мае быць. Прыйдуць жа не абыякія госці — супрацоўнікі з Любаччынага інстытута, знаёмыя Вані. Усе яны вучоныя — тут і ўрачы, і інжынеры. Хаця б ім дагадзіць! З гэтай думкай увесь дзень завіхалася на кухні заклапочаная маці.

Ад самай раніцы яна не прысела ні на хвілінку. Хто рыхтаваў пачастунак на дваццаць асоб, — той добра яе зразумее. Колькі хваляванняў і трывогі! Хаця б што-небудзь, барані божа, не перасаліць, не перапарчыць, не перасмажыць. Ці — яшчэ горш — не дапачы. Любачка не сцерпіць гэтага. А хіба можна яе хваляваць у такі дзень! Аксеня Пятроўна і не заўважыла, як праляцеў час. Яна ледзь стаяла на нагах, калі ўрэшце з'явілася дачка.

З прыходам Любачкі адразу ж пасы-

ры, Любачка выскоквала сустракаць іх і нікога не знаёміла са сваёй маці.

Іван Захаравіч з'явіўся апошні, затрымаўся на рабоце. Разам з жонкаю ён стаў ветліва запрашаць гасцей да стала. Пра маці ён, як і дачка, забыўся, і Аксеня Пятроўна прысела на зэдлік у кухні.

У сталовай было шумна і весела. Яна чула тосты і звон бакалаў. Гэта пілі за яе Любачку. Маці прыслухоўвалася да таго, што гаварылася, і яе сэрца патроху адыходзіла.

— За нованароджаную!

— За нашу цудоўную Любоў Сямёнаўну!

— Я падымаю бакал за шчырага чалавека і добрага працаўніка!

Пілі за тое, каб Любачка ніколі не старэла, каб заўсёды так цудоўна выглядала, як сёння, пілі за поспехі ў працы, за яе пошукі ў навуцы. «Вось якая яна, — думала маці, — а я пакрыўдзілася. Ці ж ёй да мяне, старой! Колькі спраў усялякіх».

І тут Аксеня Пятроўна пачула гучны мужчынскі голас:

— Сябры, сябры, увага! Я прапаную тост за Любоў Сямёнаўну — цудоўную гаспадыню. Прыгатаваць такія далікатэсы — вялікае майстэрства. Даруйце, ніколі не думаў, што вы яшчэ і такі добры кулінар.

Пасля гэтага тосту Аксеня Пятроўна ўжо нічога не магла разабраць. Усе гаварылі не па адным, як спачатку, а разам. І ўсё ж сярод страшэннага шуму яна пачула сваё імя. Мо' гэта здалася? Не, сапраўды, клікалі яе. Аксеня Пятроўна не хацела выходзіць са свайго кутка, але ж можа там што-небудзь спатрэбілася. І яна адчыніла ў сталовую дзверы.

— Аксеня Пятроўна, збярыце лішні посуд і прынясіце свежыя талерачкі.

Ногі Аксені Пятроўны ад гэтых слоў нібы прыраслі да падлогі, яна іх ледзь адарвала. Добра, што госці гэтага не заўважылі. І ўсё ж па нейкай цяпер ужо незразумелай інерцыі Аксеня Пятроўна выканала загад. Толькі ніяк уцяміць не магла, чаму яе родная дачка пры людзях Аксені Пятроўнай называе. «Няўжо дачцы сорамна, што я яе маці? А можа ў іх тут, у людзей вучоных, так заведзена», — паспрабавала сябе супакойць старая. Спачатку ёй хацелася спытаць Любу пры ўсіх: «Чаму гэта ты маці родную не называеш мамай?» Але не адважылася прысароміць дачку. Толькі на сэрцы было цяжка.

Старая сядзела ў глыбокім роздуме і глядзела на свае цёмныя шурпатыя, у глыбокіх маршчынах рукі. Яна нібы ўпершыню ўбачыла іх. А на сталі некранутыя стаялі нямытыя талеркі. Так і застала яе Люба. Ці таму, што на матчыным твары было столькі пакуты, ці мо' таму, што не прывыкла Люба бацьку маці ў бяздзейнасці, а можа адчувала сваю віну, яна падышла да маці і цмокнула яе ў шчаку.

— Чаму ты нейкая незвычайная сёння? Што з табой?

Пацалунак Любы расчуліў матчына сэрца. Аксеня Пятроўна глянула на дачку і пра сябе падумала: «Як ёй да твару высокая прычоска!» Сінія вочы Любачкі іскрыліся ад радасці і шчасця. «Ці ж варта яе засмучаць». І маці змоўчала. А Люба, не чакаючы адказу на сваё пытанне, гэтак жа лёгка выпырхнула з кухні, як і ўвайшла туды хвіліну назад.

Доўга весяліліся падвыпіўшыя госці, голасна спявалі песні. Аксеня Пятроўна вельмі любіла спевы, спявала і сама некалі някепска, як казалі людзі. Песня была ёй дапамогай і ў бядзе і ў радасці. Што ні здарыцца якое — пагаруе трохі, а потым заспявае песню. Падтрымае яе, бывала, і нябожчык Сямён. Любіў песню яе чалавек. Часам скажа:

— Спявай, Ксеня, — і яны доўга спявалі свае любімыя песні. І чамусьці з усіх песень ёй прыгадалася цяпер «А ў полі вярба». Як цудоўна яе спяваў некалі Сямён! Успомнілася Аксені Пятроўне і старэйшая сястра Марына. Такой пярэнякі не знайсці было ва ўсёй вёсцы. Шкада, хварэе цяпер яна. «Старасць не радасць».

...**Л**ЮБАЧЧЫН дзень нараджэння пакінуў балючы след у сэрцы старой жанчыны. У яе галаве ўвесь час круціліся неадчэпныя думкі. Нібы нейкі вынік свайго жыцця ў апошнія дні падводзіла Аксеня Пятроўна. Застаючыся адна на кухні, усё нешта бясконца думала і думала. Твар яе асунуўся, нос заастрыўся, але Любачка не заўважала гэтага. Яна, відаць, так і не зразумела, што глыбока абразіла маці, не прызнаўшы яе перад гасцямі. Маці шукала адказу на балючае пытанне: «Чаму так здарылася, хто вінаваты ў гэтым?». І не магла адказаць. З кожным днём яна адчувала сябе ўсё больш адзінокай і чужой у гэтым доме. Паступова ў яе спела цяжкая і разам з тым уладная і патрабавальная думка паехаць ад Любачкі.

Аксеня Пятроўна перабірала ў памяці ўсё сваё жыццё, хацела сябе ў чым-небудзь абвінаваціць і не магла. Ці то ўжо так складзен чалавек, што самога сябе папракаць і вінаваціць цяжка, ці сапраўды не было яе віны?

...Люба ў яе нарадзілася пасля васьмі год замужства. За ёй пасыпаліся адзін за адным яшчэ тры хлопчыкі і дзяўчынка. Усе былі мілыя, любячы матчынаму сэрцу, але доўгачаканая Любачка займала ў ім нейкае асаблівае месца. Само сабой выходзіла так, што дзяўчынка заўсёды дамагалася свайго. Што-небудзь уздумае — і абавязкова паставіць на сваім. Як старэйшую, яе заўсёды лепей апрашалі і абувалі. А як жа інакш? Дзяўчынка такая здатная да вучобы,

прыгожанькая, хіба можна ёй у чым-небудзь адмовіць?

Нябожчык Сямён колькі разоў даводзіў жонцы, што трэба Любу трымаць нароўні з іншымі дзецьмі. А маці не згаджалася. Яе ўласнае жыццё было цяжкае і горкае. І парабчанкай і служанкай у маёнтку напрацавалася. Цяпла і ласкі не ведала, сярод чужых людзей расла. «Няхай сама не з'ем чаго смачнага, ці не знашу новую сукенку, а дзяўчынка не павінна ведаць пра нашы няхваткі». А няхваткі здараліся часта: бацькавых заробкаў не хапала. Аксеня Пятроўна пайшла ў прыбіральшчыцы. Пабыць яшчэ прыцемкам, памые пакоі, павыцірае пыл — і хутэй дахаты. Трэба ж паспець і пашыць, і памыць, і наварыць — усё аднымі рукамі. Любачцы не было калі памагаць маці, ды і ахвоты, відаць, не было. А маці не прымушала дачку: «Хай адпачне, паспее напрацавацца», — думала яна.

Успамінаючы працягвае жыццё, Аксеня Пятроўна жахнулася: гэта ж Любачка даўно саромелася яе. Яшчэ падлеткам была, а разам з маткай на людзях не паказвалася. І на выпускным вечары ў школе пабываць не ўдалася. Праўда, у той раз маці сама не пайшла: сорамна было паказацца людзям у старэнкай сукенцы і падношаных туфлях.

У студэнцкія гады Люба ўсё больш адасаблялася. Маці з апошніх сіл старалася, каб у дачкі ўсё было, як і ў іншых, — і паліто, і капялюшык, і модны чамаданчык для сшыткаў.

Аксеня Пятроўна часам адчувала, што няма паміж ёй і Любай сапраўднай цеплыні, якая бывае ў дачкі з маці, але не магла нічога зрабіць. Люба і да сястры і да братаў адносілася холадна. Яны ёй заўсёды заміналі, заўсёды яе нервавалі і злавалі. Маці паціскала плячыма і гаварыла: «Не чапайце Любу, у яе нервы не ў парадку». Старалася памірыць іх і жыла надзеяй: хутка дачка атрымае вышэйшую адукацыю! І як жа не ганарыцца? Бацькі амаль зусім непісьменныя, дачка інжынерам будзе.

...**З**АСТАВАЦЦА далей у Любы было невыносна, і Аксеня Пятроўна доўга не спала начамай, усё думала, куды ёй падацца. Старэйшы сын, Пеця, жыў далёка на поўначы, маразы там вялікія. У Галі толькі адзін пакой.

ГЭТА ТАКСАМА ВАЖНА Ў ЖЫЦЦІ

Аднойчы сустрэла я сваю школьную сяброўку, з якой не бачылася шмат гадоў. Узрадаваная сустрэчай, Святлана зацягнула мяне да сябе. У невялікім пакоі было няўтульна. Здавалася, людзі не паспелі яшчэ абжыць новага месца.

— Вы нядаўна пераехалі? — запытала я.

— Ды не, жывём ужо сёмы год. Чаму ты пытаеш? Абстаноўка? Ды ведаеш, усё грошай не хапае... Розуму не дабярэ — як іншыя жывуць. Мы ж абое добра зарабляем, і дзяцей няма, а канцы з канцамі ледзь зводзім. Вось і з мужам заўсёды спрэчкі з-за гэтага.

У доме ўсё было на халасцяцкі манер — і вячэра, і разрозненыя старыя талеркі, і канапа, якая ўжо даўно патрабуе капітальнага рамонту. Але затое на стала з'явілася дарагое віно, пірожны, шакаладныя цукеркі.

— Ты што гэта, пір наладзіла? Чакала каго-небудзь у гасці?

— Ды не, учора зарплату атрымала. Хочаш, пахвалюся сваім новым набыццём? — І яна паказала мне вельмі добры шарсцяны світар. — Баюся, муж лаяцца будзе.

— Ну, чаго ж? Світар вельмі добры!

— Ды яму, ведаеш, чаравікі патрэбны, а ў мяне грошай ужо не застаецца. Світар у яго ёсць, праўда, не такі добры.

Для мяне стаў ясны стыль жыцця гэтай сям'і. Пасля атрымання зарплаты густа, потым — грошы пазычаюць на самае неабходнае; адсутнасць яснага плана ў пакупках — усё гэта даволі часта сустракаецца. Толькі адно мяне здзівіла. Я ведала сям'ю, у якой расла Святлана. Маці яе была вельмі доб-

рай гаспадыняй — у доме заўсёды быў парадак, утульнасць, нейкі асабліва спакойны і ўпэўнены тон. У гэтай сям'і можна было б навучыцца і будаваць бюджэт і весці гаспадарку. Чаму ж дачка нічому не навучылася?

Я думала пра гэта, ідучы ад сяброўкі. Мэта выхавання — падрыхтаваць чалавека да працы, да грамадскай работы, да жыцця ў калектыве, у сям'і. А вось адна з гэтых задач — падрыхтоўка да будучага сямейнага жыцця — у нас часта неда-

ацэньваецца, стаіць дзесьці на заднім плане. Мы, праўда, удзяляем некаторую ўвагу выхаванню прывычкі да бытавой працы, але гэта, бадай, усё. А жыццё ж сям'і значна шырэй і шматгранней. Кожная дзяўчына стане пазней маці, кожны юнак — бацькам. Такой складанай справе, як арганізацыя хатняй гаспадаркі, планаванне бюджэту сям'і, мы дзяцей чамусьці не вучым.

Адсутнасць гэтых навываў адбіваецца адмоўна не толькі тады, калі дзеці вы-

растаюць і абзаводзяцца ўласнымі сем'ямі. Гэта прыводзіць да раду ўскладненняў значна раней.

— Мама, ва ўсіх дзяўчынак белыя чаравікі, а ў мяне няма. Хіба добра — светлае паліто і чорны абутак? — гаворыць пятнаццацігадовая Оля.

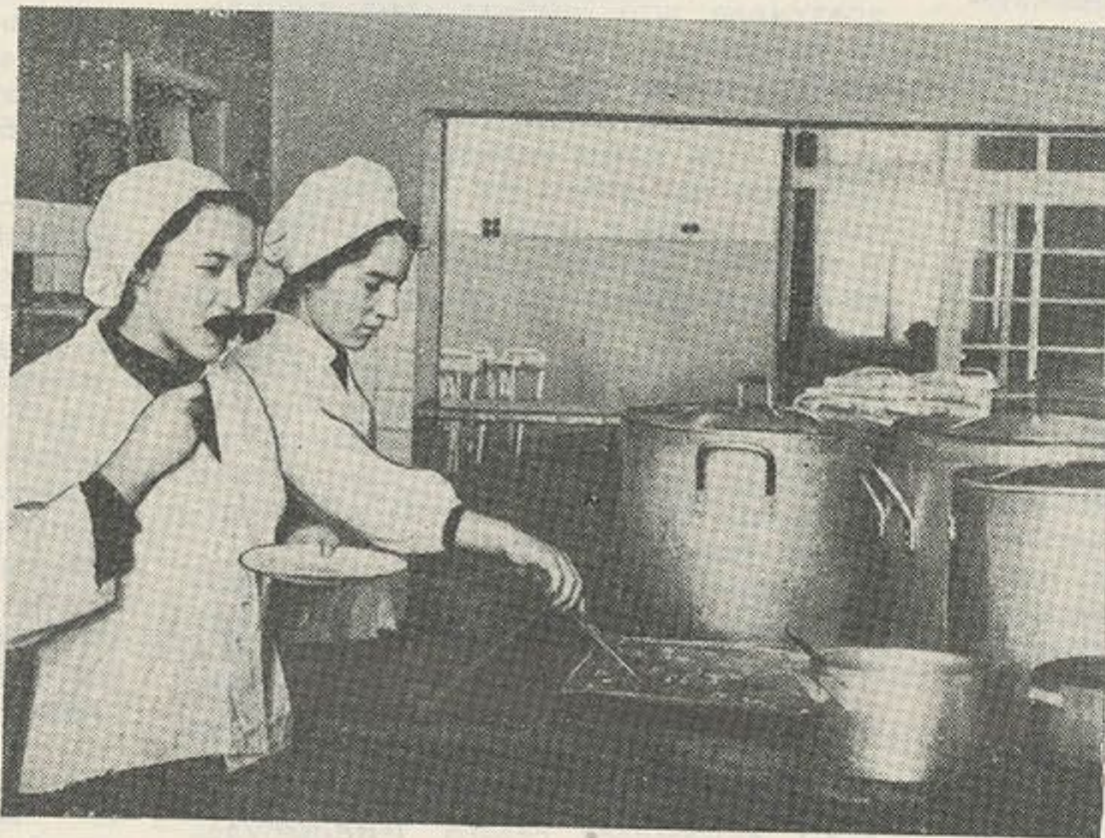
— Ды чаравікі ж дорага каштуюць. У нас зараз няма грошай.

Оля маўчыць — яна пакрыўджана, бо шчыра думае, што мама проста не жадае з ёй лічыцца. Бацька ж нядаўна прэмію атрымаў! Яна сама пра гэта чула. Гаспадарчыя клопаты дарослых яе не хваляюць — Оля іх проста не ведае.

А маці думае пра тое, што трэба купіць бацьку паліто і фіранкі на вокнах ужо вельмі падраліся. Але сказаць пра гэта Олі яна чамусьці не лічыць патрэбным.

Дзеці растуць, растуць іх патрэбнасці. Не ведаючы бюджэту сям'і, яе магчымасцей, яны, не саромячыся, выстаўляюць свае патрабаванні і бываюць вельмі незадаволены, калі бацькі адмаўляюцца набыць жадаемае.

Праходзіць час. Дзяўчаты і юнакі абзаводзяцца ўласнымі сем'ямі. І вось толькі цяпер, калі ўсе гаспадарчыя клопаты падаюць на іх уласныя плечы, яны пачынаюць разумець, што не так проста спланаваць

На гэтым здымку вы бачыце дзяжурных па кухні Алу Хмялеўскую і Люду Рабцаву з мінскай школы-інтэрната № 1. Сёння яны пад кіраўніцтвам вопытнага повара Філіпа Сцяпанавіча Вераб'я вараць абед для сваіх таварышаў.

Праўда, на заводзе абяцаюць кватэру, і яна просіць маці тады пераехаць да яе. Мікалай і Васіль усё яшчэ ходзяць нежанатыя. Коля моцна пасябраваў з морам. Прыйшла маці паштоўку: «Адыходзім у плаванне» — і чакае маці новай весткі. А Васіль у Цалінным краі абжыўся. Падабаецца яму там, добрыя пісьмы шле. Вось і думае старая — куды падацца. Не так лёгка гэта зрабіць, калі табе на сёмы дзiesiąтак павярнула. Дзякуй, што пенсію ёй выплачваюць, на сваім хлебе жыве. Усё больш і больш схіляецца Аксеня Пятроўна да думкі паехаць у родную вёску да сястры Марыны. Яна там жыве адным адна: і мужа і сына забілі на вайне. Марына даўно просіць, каб Аксеня Пятроўна прыехала да яе ў вёску. Цяжка ёй адной, ды і здароўе слабае. Аксеня Пятроўна вырашае: «Да Марыны паеду, нельга ж чалавека ў бядзе пакінуць».

Перад ад'ездам Аксеня Пятроўна ста-

ранна прыбрала ў кватэры. Перагледзела ўсё ў буфэце, перацёрла крышталёвыя бакалы і вазы, перачысціла відэльцы і лыжкі. Поўны вечар цыравала шкарпэткі зяцю, а Любачцы адпрасавала сукенкі.

Надышоў дзень ад'езду. Аксеня Пятроўна ніяк не магла адважыцца сказаць пра гэта дачцы. Перш яна думала: «Куплю білет, напішу пісьмо і паеду не развітаўшыся». Затым рашыла, што так нядобра, лепш усё сказаць Любе ў вочы, мо' праўда мацярынская паможа ёй стаць чалавекам.

Аксеня Пятроўна пачала складаць свае рэчы.

— Ты што гэта, ад'язджаць збіраешся? — бесклапотна запыталася Люба.

— Так, збіраюся.

— Цікава, куды ж гэта ты надумалася?

— Да Марыны паеду.

— Вось яшчэ не хапала! — здзівілася Люба. — Чаго ты там не бачыла ў хво-

рай цёткі, у вёсцы? Ці ж табе тут, у нас, дрэнна? І ў цяпле, і ў дастатку, і працай, здаецца, не загружана.

— І не сорамна табе, Люба! — абарвала яе маці. Люба нават прысела ад нечаканасці на канапу. Такой рашучай яна ніколі не бачыла яшчэ маці.

— Ты не маленькая, павінна мяне зразумець. Усё ў цябе ёсць — і прыгажосць, і розум, толькі сэрца няма. Ты жывеш толькі для сябе. Успомні твае адносіны да мяне, да сястры, да братоў і бацькі. Ты жыла побач з намі і ніколі не думала пра нас. А я яшчэ табе патурала. Адумаўся, покуль не позна. Я сёння паеду. Вы з мужам людзі дарослыя, здаровыя, пражываеце і без мяне... А цяпер час і ў дарогі. Бывай шчаслівая, дачушка. Ваню паклон перадай.

Маці заўважыла ў вачах дачкі слёзы. У яе і самой нешта заказытала ў горле, але яна стрымала сябе і выйшла.

бюджэт сям'і, улічыць усе выдаткі.

Але, вядома, у іншых сем'ях дзяцей з самага ранняга ўзросту прывучаюць гаспадарыць.

Захварэла наша суседка, і ёй прыйшлося надоўга легчы ў бальніцу. Родныя захваліваліся: у яе ж трое дзяцей і ўсе вучацца.

— Самі справяцца, — супакойвала іх Марыя Іванаўна. — Яны ўжо дарослыя, хлопцы ў 9-м і 10-м класах, а Вера — у сёмым. Не трэба іх апекаваць.

— Але хто ж будзе весці гаспадарку, гатаваць, мыць, прыбіраць?

— Як і заўсёды. Меню на тыдзень складзём разам. Вось і не трэба галаву ламаць, што гатаваць, якія прадукты купляць. За ўсімі пакупкамі ў нас сочыць старэйшы, Валодзя. Алег займаецца прыбіраннем. Вера гатуе.

Большасці маці, на плячах якіх ляжаць усе гаспадарчыя справы, якія баяцца часам на дзень-два адлучыцца з дому, каб не пакінуць усіх галоднымі, такая сям'я можа паказацца нязбытай марай. Але здолела ж стварыць яе Марыя Іванаўна. І справа не толькі ў тым, што маці ў такой сям'і лёгка весці гаспадарку. Справа яшчэ і ў тым, што дзеці праходзяць тут добрую школу жыцця.

Як паказвае вопыт гэтай і многіх іншых сем'яў, трэба як мага раней знаёміць дзяцей з хатнім бюджэтам. Дзіця павінна ведаць заработак бацькі і маці. З гэтага не трэба рабіць тайны.

У нас, у новай савецкай сям'і, няма грошай, заробленых несумленным спосабам, у нас няма хцівасці, імкнення «збіць капіталчык». У нашым грамадстве няма глебы, на якой узнікае імкненне да ўзбагачэння, што складае аснову сямейнага жыцця буржуа. Аднак у некаторых сем'ях чамусьці яшчэ жывуць перажыткі старых, нездаровых адносін да грошай. Бацькі баяцца гаварыць пры дзецях пра грашовыя цяжкасці — гэта тэма для размоў шэптам, яны баяцца прыцягваць дзяцей да планавання бюджэту сям'і.

Ад дзіцяці «...не трэба скрываць фінансавы сямейны план, — пісаў А. С. Макаренка, — а, наадварот, паступова прыцягваць яго да абмеркавання сямейных фінансавых наметаў. Яно павінна ведаць, у чым мае патрэбу бацька або маці, наколькі гэтая патрэба вялікая і неадкладная, і павінна вучыцца адмаўляцца ад задавальнення некаторых

сваіх патрэбнасцей, каб лепш задаволіць патрэбнасці іншых членаў сям'і».

Вельмі важна таксама прывучаць дзяцей самастойна выдаткоўваць грошы як на свае асабістыя патрэбы, так і на патрэбы сям'і.

Як толькі дзіця пайшло ў школу, можна даваць яму невялікія кішэнныя грошы: на снеданне і вучэбныя прылады, дакладна указваючы, на што даюцца грошы, і тактычна правяраючы, ці трацяцца яны па прызначэнню. Старэйшыя дзеці могуць купляць тыя ці іншыя прадукты і для сям'і. Купляючы мыла, зубнога парашку можа быць першым даручэннем сям'і дзіцяці.

Старшакласнікам трэба раз у месяц або паўмесяца выдаваць невялікія сумы на асабістыя расходы: транспарт, снеданне, кіно, прадметы гігіены. Гэтыя сумы, натуральна, будуць рознымі ў залежнасці ад бюджэту сям'і, але ў любым выпадку няправільна прымушаць падлетка або дарослага юнака, чырванеючы, прасіць кожны дзень: «Мама, дай мне грошы на трамвай».

Калі дарослыя дзеці пачынаюць зарабляць, яны павінны аддаваць свае грошы ў сям'ю пакуль працягваюць у ёй жыць. Але было б няправільна проста адбіраць у сына або дачкі іх зарплату, не лічачыся з імі, не расказваючы пра выдаткі сям'і, не ўлічваючы іх патрэбнасцей.

Больш таго, карысна паступова прывучаць юнакоў і дзяўчат самім арганізоўваць сямейны бюджэт. Маці можа прапанаваць дачце разлічыць, колькі грошай яны змогуць у гэтым месяцы патраціць на прадукты, а колькі — на куплю рэчаў. Сын або дачка можа ўзяць на сябе абавязак купляць усе прадукты для сям'і на працягу тыдня. Яны будуць старацца як мага лепш выканаць даручэнне, хоць задача гэтая для большасці нашых падлеткаў нялёгкая. Але гэта і добра — няхай ацэняць складаную і непрыкметную працу сваёй маці.

Усё гэта, здавалася б, дробязі. Але яны вельмі важныя. Яны прынцыпова змяняюць характар узаемаадносін у сям'і, ператвараюць дзіця з утрыманца, якое думае толькі пра свае патрэбнасці, у гаспадара, у раўнапраўнага члена сямейнага калектыву, палягчаюць нялёгкую працу маці і даюць дзецям неабходныя навыкі для самастойнага жыцця.

Р. ГУРАВА,
кандыдат педагогічных навук.

(З газеты «Труд»)

ПА-КАМУНІСТЫЧНАМУ

На нашай ферме ў асноўным працуе моладзь, камсамольцы. Нядаўна нам, маладым даяркам, было прысвоена ганаровае званне калектыву камуністычнай працы. Надой малака на карову па нашай ферме склаў 2350 кілаграмаў. А камсамолка Марыя Бобка надала па 2738 кілаграмаў, Валя Наркажанавы — па 2411 кілаграмаў малака.

Усе маладыя жывёлаводы вучацца. Я займаюся завочна ўжо на трэцім курсе Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Мая сяброўка Марыя Дрозд стала студэнткай Пінскага зааветтэхнікума. Рыхтуюцца паступіць у вышэйшыя навучальныя ўстановы і іншыя дзяўчаты.

Нам хочацца працаваць яшчэ лепш. Сёлета я абавязалася надаць па 2800 літраў малака ад каровы.

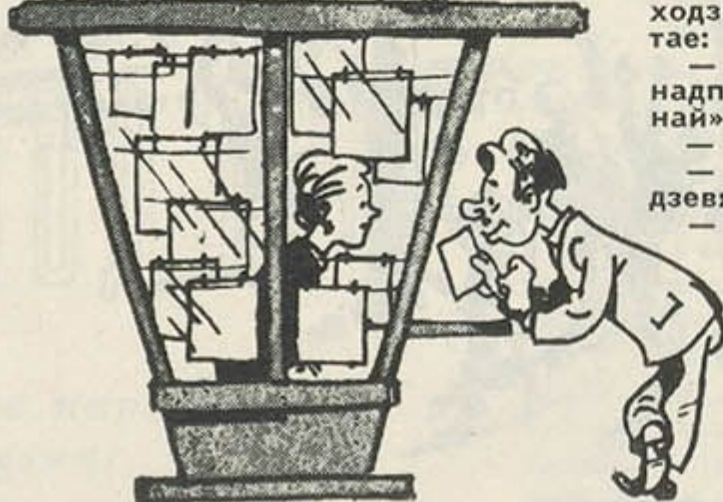
Калектыву фермы ўзяў шэфства над адстаючай фермай суседняга калгаса імя Энгельса.

Драгічынскі раён.

В. ПУГАЧ,
даярка калгаса «Радзіма».

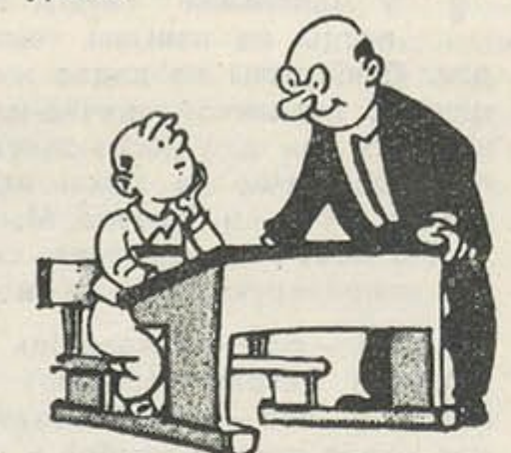
У СМЕШКІ...

САЮЗ ДРУК

НА УРОКУ

Настаўнік пытае задумёнага вучня на ўроку:
— Міхась, аб чым ты думаеш?
— Каб хутчэй скончыўся ўрок...

ДЛЯ АДЗІНАЙ...

Малады чалавек падыходзіць да кіёска і пытае:
— Ці ёсць паштоўкі з надпісам «Для адзінай»?
— Так, ёсць.
— Прашу для мяне дзевяць штук.
— ?!

ПРАДБАЧЛИВЫ

Бацька да сына:
— Васілёк, скажы сёння сваёй настаўніцы, што маеш новых дзвюх сястрычак і што не зможаш заўтра быць у школе.
— Скажу ёй толькі пра адну, а пра другую скажу на будучым тыдні...

ЗНАЙШОЎСЯ

П'яны запрагае каня.
— Дзядзечка, дзе ж гэта бачылі, каб каня запрагалі галавою да воза?
— А хіба ты ведаеш, куды я паеду?..

Мал. А. Чуркіна

ВЯСНА ІДЗЕ

УЗДОЎЖ сцежкі, якая вядзе ў школу, мудрагелістымі фігурамі грувасцяцца высокія гурбы снегу. У белых футрах бязладна тоўпіцца кучаравы алешнік. Нібы на свята, у лёгкае карункавае адзенне прыбраліся стройныя бярозкі, маладыя рабінкі і дубкі. А высокія сумныя елкі апрануліся ў цёплыя шэрыя халаты, ды так і стаяць сабе, каратаючы час. Ад дрэў і кустоў на белым іскрыстым снезе ляжаць цёмныя доўгія цені. Ух, як холадна! Бр-р-рр...

Глядзіш на ўсё гэта, і зда-

ецца, быццам зіме канца-краю не відаць.

Але вось раптам у агародчыку заспявала сініца. Ды так звонка, заўзята! Нібы сярэбраны званочак загрымеў. Так і клячоча, так і звініць!

Міжволі спынішся і з хваляваннем у душы паслухаеш гэтую вясёлую жыццесцвярджалую песеньку. А жаўтагрудая спявачка не заўважае ні гурбаў снегу, ні белага ўбрання на дрэвах, ні моцнага марозу — усё пасылае і пасылае ў розныя бакі сваю заўзятую песеньку-заклік.

Неўзабаве яе падхопліваюць і іншыя птушкі. Песня шырыцца, расце.

Выйшаў з хаты на двор шчупленькі сівы дзядок з кіем у руцэ. Дыхнуў свежым марозным паветрам, уважліва агледзеў блакітнае неба і раптам загадаў дзецям:

— А ну, хуценька кідайце свае зімовыя забавы ды вясну сустракайце!

— А дзе яна, дзядуля, вясна! Дзе!..

— А сініцы вось з вераб'ямі, хіба не чуеце, як спяваюць?

— Чуем, — хорам адказваюць дзеці.

— Гэта і ёсць вясна.

— Ура-а-а!.. Ура-а-а! — закрычала дзетвара, падкідаючы высока ўгару свае лапавухі і вушанкі. — Вясна ідзе! Вясна ідзе!

УРОК У ЛЕСЕ

ГУЛЯЮЧЫ летам у лесе, выпадкова наткнуліся мы ў маленькім глухім балотцы на качыны вывадак. Пакінуўшы на вадзе жоўценячых пухлячкоў, качка-маці кінулася нам пад ногі і закульгала, валакучы па зямлі адно крыло, у бок ад балотца. Мы — за ёй! Вось-вось, здаецца, схопіш падраненую качку за хвост.

А яна — раз! — і адляціць на некалькі метраў. Мы зноў да качкі, а яна — далей. Завяла нас хітрая птушка глыбей у лес і, як ні ў чым не бывала, махнула крылом і паляцела.

Вяртаемся на месца. Балотца мелкае. Скідаем з сябе штонікі, кашулькі і пачынаем за качанятамі ганяцца.

Хоць яны яшчэ і зусім маленькія, але шустрыя. Ныр у вадку — і няма! Глядзіш, а качанё ўжо метраў за дзесяць ад цябе паплыло. Хутка вада ў балотцы зрабілася чорнай, а качаняты ўсё ніяк у рукі не даюцца.

У самы разгар нашага палявання падыходзіць да балотца дзед Маліноўскі, — ляснік, што жыве на ўзлеску.

— Навошта гэта вы вадку каламуціце? — пытае ён.

— Качанят ловім, — адказвае самы бойкі з нас Пеця Рабцаў.

— Якіх качанят!

— Дзікіх.

— А ну, хуценька вылазьце з вады! — строга загадвае ён нам.

Мы вінавата, адзін за адным, выходзім на бераг. Агледзеў ён кожнага з нас уважліва і пытае:

— Навошта яны вам?

А мы і самі не ведаем, навошта.

— Проста паглядзець хацелі, — за ўсіх адказаў Пеця.

— Паглядзець, — незадаволена буркнуў ляснік. — Хто ж гэта так глядзіць?

— Хуценька зашываецца вось туды, — паказаў ён нам на густы вербалоз. — І ні гук.

Ляжым мы ў траве і не дыхаем. Тут жа каля нас і ляснік прылёт. Маўчыць.

Неўзабаве на вадку апускаецца качка. На яе мяккае краканне з вады, адзін за другім, вынырнулі і паплылі да маці дзеваць жоўценячых пухлячкоў. Вось яны ўжо ўсе разам. Качка заклапочана аглядае кожнага з іх, папраўляе ўзлачмачаны на качанятах пушок. Аблашчаныя маці, пухлячкі бесклапотна веселяцца, ганяюцца адзін за адным, ныраюць. А адзін, свавольнік, нават паспрабаваў было ўзбрацца маці на спіну. Але паслізнуўся і плюхнуўся ў вадку. Сеня, які ляжаў побач са мной, не вытрымаў, чхнуў. Балотца ў момант апусцела.

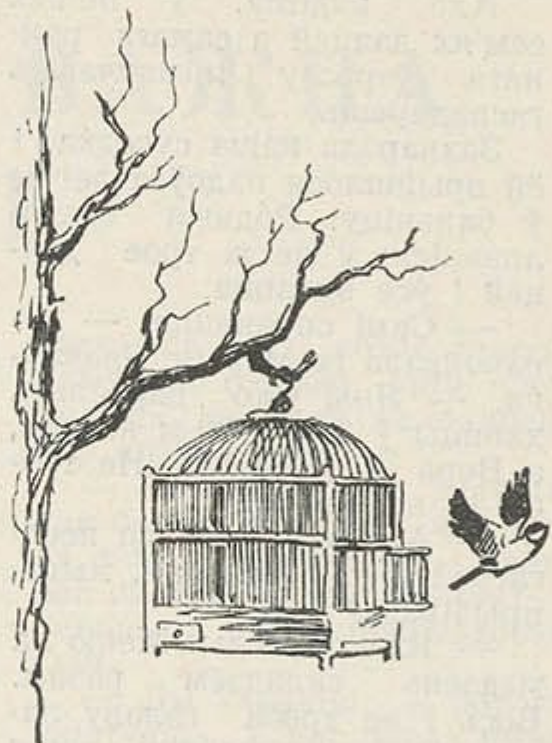
— Ну, зразумелі цяпер, як трэба ў прыроду зазіраць! — хітра жмурачы вока, запытаў нас ляснік. — А з вашым крыкам толькі на рынку семачкамі гандляваць, а не адкрыцці ў прыродзе рабіць.

Ляснік пайшоў, а мы доўга яшчэ гаварылі пра ўрок, які даў нам стары знаток прыроды.

Мал. С. Раманава.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

ПТУШЫНАЯ ДРУЖБА

ЗІМОЙ каля нашага дому ўвесь час трымаліся дзве сінічкі. Начавалі яны за налічнікам акна. Яшчэ не развіднее, а ў садзе ўжо чуецца іх звонкая песенька:

— Ці-ці-фру, ці-ці-фру...

Так, бывала, цэлымі днямі і круцяцца каля дому. Часам у наш сад заляталі і іншыя птушкі — снегіры, аўсянкі, чачоткі, вераб'і.

Аднойчы захацелася мне займець у сябе ў доме аўсянку. Гавораць, што яны меладычна спяваюць у няволі. Паставіў я ў садзе пастку і пайшоў у школу. Вяртаюся дадому, а ў пастцы замест жаданай аўсянкі сядзіць знаёмая мне сініца. Ну, што ж, думаю, няхай будзе сініца. Яны таксама нядрэнна спяваюць. Насыпаў я ў клетку канаплянага сям'я, наліў свежай вады і ўпусціў у яе палонніцу. Жыві сабе ў цяпле і дастатку ды песні спявай!

Пад вечар за акном пачулася жаласлівае папіванне. Я выгледзеў у акно. На заснежанай рабінэ сядзела другая знаёмая мне сініца.

«Сяброўку шукае», — здагадаўся я.

— Цінь-цінь, піню-пінь, — жаласна папівала на двары сініца. Я ўзяў клетку з палонніцай і паднёс яе да акна. Як жа яны ўзрадаваліся адна адной! Так абедзве грудкамі і ліпнуць да шкла. Так і ліпнуць! Шчабечуць, крыльцамі трапечуць, ножкамі перабіраюць. Шкада мне стала бедных птушак. Я вынес на двор клетку і ўпусціў з яе сінічку.

Доўга яшчэ сядзелі яны на рабінэ і дзякавалі мне сваімі звонкімі песнямі за вернутую ім радасць і свабоду.

Аказваецца, дружба існуе не толькі ў людзей, яна ёсць і ў птушак.

Рыгор ІГНАЦЕНКА

Чым большы чалавек сваімі справамі, чым глыбейшая памяць аб ім у сэрцы народным, тым цяжэй пісаць аб яго жыцці. Прыгожыя і высокія словы ў такім выпадку гучаць няшчыра і часам нават абразліва, бо сапраўдныя людзі, якія неслі свой талент народу, заўсёды цанілі толькі справу, толькі працу, толькі барацьбу і ніколі не ашукваліся гучнай фразай. Гэтакім быў і Аляксандр Іванавіч Герцэн (1812—1870 гг.). Таму найсправядлівей было б пераказаць справы А. І. Герцэна і тым самым напамніць, што ім зроблена для Расіі. Але зроблена ім гэтак многа, што любое пералічэнне будзе няпоўным.

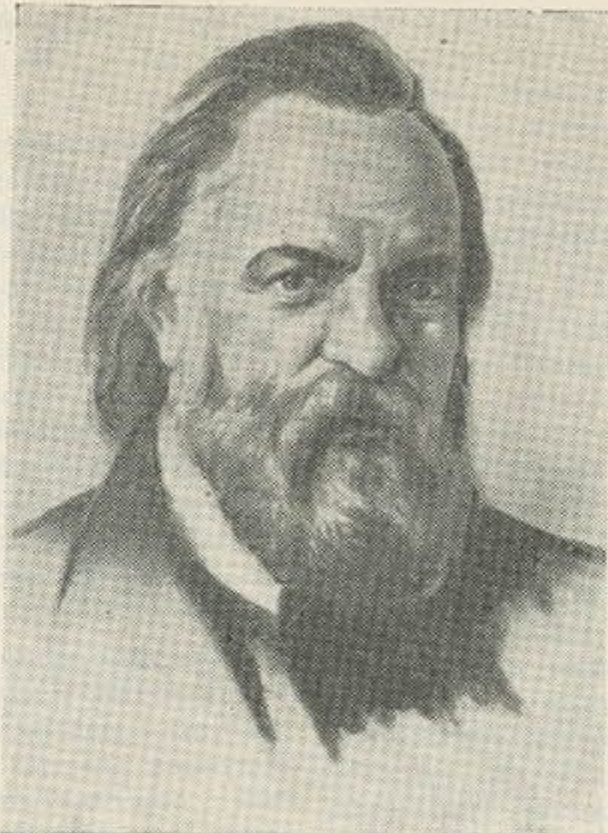
Вядомы рэвалюцыянер-дэмакрат, глыбокі мысліцель-філосаф і вялікі майстар слова, А. І. Герцэн быў непрымірым ворагам царскага самадзяржаўя і прыгонніцтва, сапраўдным барацьбітом за новыя, рэвалюцыйныя формы грамадскага існавання. Яго свядомае жыццё было настолькі змястоўным, самаадда-на-гераічным, што ўсё яно здаецца адным суцэльным подзвігам у імя шчасця рускага народа. Палітычная арыентацыя А. І. Герцэна не заўсёды была правільнай, але сэнна ён нам дарагі як жывы чалавек, думкі якога, вобразы, сумненні і трывогі дасягаюць нашага часу і памагаюць тварыць новую будучыню.

У Маскоўскім універсітэце А. І. Герцэн са сваім сябрам Агаровым гуртавалі вакол сябе перадавую моладзь. З яе арганізаваўся рэвалюцыйны гурток, у якім вывучалі творы ўтапістаў-сацыялістаў Ш. Фур'е і А. Сен-Сімона. Праз невялікі час пасля заканчэння ўніверсітэта А. І. Герцэн быў высланы ў Вятку. Толькі паспеў вярнуцца з першай ссылкі, як зноў яго выслалі ў Ноўгарад. У 1847 годзе выехаў за граніцу, каб мець магчымасць весці рэвалюцыйную прапаганду, і назаўсёды застаўся там. У Лондане ён заснаваў «Вольную рускую друкарню», выдаваў альманах «Полярная звезда» і газету «Колокол», якая нелегальным шляхам перапраўлялася ў Расію і карысталася вялікай папулярнасцю.

У філасофскіх працах «Дылетантызм у навуцы», «Пісьмы аб вывучэнні прыроды» і інш. А. І. Герцэн выступае як адзін з самых выдатных прадстаўнікоў рускай матэрыялістычнай філасофіі. У. І. Ленін сказаў пра А. І. Герцэна: ён «здолеў падняцца на такую вышыню, што стаў на ўзровень найвялікшых мысліцеляў свайго часу...»

Літаратурная творчасць А. І. Герцэна — раман «Хто вінаваты», апавесці «Сарока-зладзейка», «Доктар Крупаў» — таксама служыла рэвалюцыйнай барацьбе. Найбольш значным творам у літаратурна-мастацкай спадчыне пісьменніка з'яўляюцца мемуары «Былое і думы», якія ён пісаў на працягу шаснаццаці гадоў.

У «Былым і думках» даецца жывая і дакладная характарыстыка літаратурнага, навуковага і рэвалюцыйнага асяроддзя, у якім выхоўваўся і працаваў А. І. Герцэн. На старонках гэтай кнігі захаваны сапраўднае аблічча страснага і непрымімага Бялінскага — «неістовага Виссариона», партрэты лепшых людзей таго часу — глыбокага і абаяльнага

ЖЫЦЦЁ—ПОДЗВІГ

(Да 150-годдзя з дня нараджэння
А. І. Герцэна)

літаратара Станкевіча, мяккага па характару, але прынцыповага і цвёрдага ў ідэалагічнай барацьбе вучонага Граноўскага, змрочнага песіміста-абвінаваўцы, патрыёта Чаадаева. Літаратурныя і філасофскія спрэчкі, ідэалагічныя баі, палітычныя збліжэнні і разыходжанні, цана дружбы і глыбіня гора ад страты блізкіх людзей — усё гэта раскрыта А. І. Герцэнам у вобразах жывых асоб, з увагай і пачуццём чалавека, якому ўсё перажывае дорага, і са страсцю барацьбіта, які да канца застаўся верны сваім рэвалюцыйным ідэалам.

«Былое і думы» — гэта споведзь чалавека, які трымае адказ не толькі перад наступнымі пакаленнямі, але і сам перад

сабой, перад сваім сумленнем. Таму ў ёй глыбока раскрываецца духоўнае жыццё самога аўтара кнігі — багатае і бурнае. Ён жыў у цяжкі час. Вось як піша А. І. Герцэн пра ўмовы, у якіх пачыналася свядомае жыццё яго пакалення: «Юнак, які ачнуўся і паспеў аглянуцца пасля школы, знаходзіўся ў тагачаснай Расіі ў становішчы падарожнага, што прачынаецца ў стэпе: ідзі куды хочаш, — ёсць сляды, ёсць косці загінуўшых, ёсць дзікія звяры і пустата ва ўсе бакі, што пагражае тупой небяспекай, у якой загінуць лёгка, а змагацца немагчыма».

Па жанру «Былое і думы» не толькі мемуары. Адначасова яны з'яўляюцца гістарычным творам, у якім ёсць глыбокі навуковы аналіз існуючага грамадскага ладу, людскіх узаемаадносін, стану культуры, навукі, літаратуры. Час, апісаны ў «Былым і думках», пад прамым пісьменніка стаў жывой гісторыяй рэвалюцыйна-вызваленчага руху Расіі і многіх краін Еўропы сярэдзіны XIX стагоддзя. Уменне бачыць сутнасць з'явы, здольнасць за формай распазнаць змест, глыбокае разуменне псіхалогіі людзей розных класаў і сацыяльных груп — важнейшыя асаблівасці таленту аўтара.

Аўтар «Былога і дум» — не толькі назіральны, але і гнеўны, страсны публіцыст, нарэшце, — сапраўдны чалавек, які ведае цану чалавечнасці і ў якога рабства, лакейства, стараннасць напакізае выклікае маральную гідлівасць.

Асуджаючы царскі дэспатызм, рускае прыгонніцтва і беззаконнасць, А. І. Герцэн бачыў, што вольнасць народа прыцягнецца і на Захадзе, што і там правячыя класы, баючыся сацыяльнай рэвалюцыі, усё больш рашуча абавіраюцца ў барацьбе з дэмакратыяй на ваенную, дзяржаўную сілу. «Дэспатызм або сацыялізм — выбару няма», — па-праорку пісаў аўтар «Былога і дум».

А. І. Герцэн не толькі назаўсёды застаецца ў гісторыі рускай літаратуры і філасофіі, у гісторыі рэвалюцыйна-вызваленчай барацьбы. Ён і сёння прыходзіць да нас, людзей XX стагоддзя, са сваім багатым жыццёвым вопытам і мудрасцю як дарадца і натхніцель у добрых і вялікіх справах.

В. КАВАЛЕНКА

Сціплая прафесія

У Кацярыны Фядотаўны Бучер сціплая прафесія: яна працуе паштальёнам у Вілейскай канторы сувязі Мінскай вобласці. Сваю работу Кацярына Фядотаўна выконвае надзвычай добрасумленна. Кожную раніцу жыхары г. Вілейкі, якія жывуць па вуліцах імя Горкага, Піянерскай, Парызанскай і іншых, атрымліваюць свежую пошту, газеты. Штодзённа паштальён разносіць каля 600 экзemplяраў розных перыядычных выданняў.

Кацярына Фядотаўна афармляе таксама падпіску на газеты і часопісы, прадае канверты, паштоўкі, маркі. Яшчэ не было такога выпадку, каб на работу гэтага паштальёна хто-небудзь скардзіўся.

Нядаўна лепшаму паштальёну Вілейскай канторы сувязі Кацярыне Фядотаўне Бучер прысвоена ганаровае званне ўдарніцы камуністычнай працы.

М. КОЗЕЛ

З. А. Бандарына.

Неспокойная

У 1925 годзе ў рэдакцыю літаратурнага аб'яднання «Маладняк», нясмела пераступіўшы парог, зайшла бялая дзяўчынка. Яна прынесла свае вершы. Гэта было нечакана. Маладыя пісьменнікі таго часу часцей за ўсё прыходзілі з франтоў грамадзянскай вайны. Яны былі загартаваны ў суровых паходах, шмат чаго пабачылі і перажылі. І раптам — дзяўчынка-паэтэса.

Але, як пасля высветлілася, гэтая дзяўчынка была не беларучка. Зінаіда Бандарына паспела папрацаваць падзёншчыцай у саўгасе «Тарасаўка», арганізавала ў мястэчку Койданава дзіцячы сад. Мясцовыя жыхары прызвалі яе «неспокойнай». Зінаіда Аляксандраўна сапраўды ўзбударажыла ўсё Койданава. Пад яе кіраўніцтвам пачалі тэрмінова рамантаваць закінуты папоўскі дом, прызначаны пад дзіцячы сад. Чырвоная камсамольская касынка мільгала па ўсіх дварах, дзяўчына ўсюды паспывала, да ўсяго ў яе была справа. А праз некалькі час яна вадзіла дзіцячыя карагоды, і гэты дом звінеў галасамі шчаслівых дзяцей.

Прагнасьць да ведаў, да творчасці прывяла Зінаіду Аляксандраўну ў Мінскі педагогічны тэхнікум, дзе выкладчыкам быў народны паэт Беларусі Якуб Колас. Гэты тэхнікум скончылі многія вядомыя беларускія пісьменнікі: Андрэй Аляксандравіч, Пятро Глебкі, Аляксандр Кучар, Максім Лужанін і многія іншыя.

У насценнай газеце тэхнікума ўсё часцей і часцей пачалі з'яўляцца вершы Бандарынай, а

праз год яна друкуецца ў часопісе «Маладняк». Народны паэт Янка Купала заўважыў вершы здольнай паэтэсы, добрым словам падтрымаў яе першыя крокі ў літаратуры, дапамог бацькоўскімі парадамі.

У 1926 годзе ў калектыўным зборніку маладых паэтаў, выдадзеным «Маладняком», з'яўляюцца новыя вершы Бандарынай. Пазней яе прымаюць у літаратурнае аб'яднанне «Маладняк».

Скончыўшы педагогічнае вучылішча, Зінаіда Бандарына не шукае лёгкіх жыццёвых шляхоў. У 1927 годзе адчыняюцца беларускія сельскія школы ў Сібіры для дзяцей перасяленцаў. Па яе асабістай просьбе нацыянальны сектар Наркамсветы РСФСР накіроўвае Бандарыну настаўніцай у пасёлак Медзякова Купінскага раёна Барабінскай вобласці.

Пасёлак Медзякова шырока рассыпаў па стэпе свае малюсенькія, як белыя гарошыны, саманныя хаткі. На ўскраіне пасёлка вузкая пахілая будыніна школы, з чадлівай печачкай-«жалезкай» пасярод класа. Вось у такіх умовах пачынала самастойнае жыццё маладая настаўніца.

У гэтыя часы ёю напісаны вершы і паэмы: «На зломе дзён», «Сем братоў», «Бліскавіцы», «Перамога», «На новым месцы», у якіх паэтэса піша:

Шумы тайговыя, далі аснежныя.
Глуш... цішыня...

Кедр стогадовы таемнаю вежаю,
Увечары стогне трывожна тайга.

Сцежкі да золата... далі аснежныя,
Колькі іх, колькі прайшло?

Кедры чарнеюць таемнаю вежаю,
Побач ў лагчыцы дыміцца сяло.

Занадта цяжкая праца і суровыя ўмовы жыцця неспрыяльна адбіліся на яе здароўі. Зінаіда Аляксандраўна захварэла на сухоты. Мінскія дактары забаранілі ёй вяртацца ў Сібір. Пісьменніца зноў трапляе ў роднае ёй літаратурнае асяроддзе. У Белдзяржвыдавецтве выходзіць яе зборнік вершаў «Веснацвет», а часопіс «Маладняк» друкуе аповесць «Шуміць тайга».

Для ажыццяўлення творчых планаў патрабавалася пэўная падрыхтоўка. Зінаіда Аляксандраўна паступае ў Маскоўскі інстытут кінематографіі і праходзіць практыку на беларускай кінастудыі, дзе па яе сцэнарыю пастаўлены кароткаметражны фільм «Энтузіасты». Пазней яна піша сцэнарыі «Соф'я Ка-

валеўская», адначасова працуючы над кнігай казак для дзяцей.

Але вось нечакана грывнула Вялікая Айчынная вайна. Бандарына ўступае добраахвотна ў шэрагі Маскоўскага апалчэння. Восенню 1941 года, калі фашысты рваліся да сэрца нашай Радзімы — Масквы, у штаб легендарнай Панфілаўскай дывізіі, якая абараняла Маскву, з'явілася жанчына ў форме санітарнага інструктара. Гэта была пісьменніца Бандарына. Вось кароткія запісы ў яе дзёніку:

«Паводле сцвярджэнняў маіх аднапалчан, наша Панфілаўская дывізія разграміла ў раёне Крукава шэсць варожых дывізіій і некалькі танкавых карпусоў. З законным гонарам панфілаўцы пазней казалі: «Мы адстаялі Маскву». Але я ў той час не лічыла варожыя дывізіі, а, як умела, ратавала жыццё раненым, была саніструктарам першай маршавай роты».

Шчырая і ласкавая — яна сардэчным словам падтрымлівала веру параненых байцоў у перамогу і ў жыццёвае шчасце.

Прайшлі незабыўныя баявыя гады. Задумаўшы напісаць біяграфічную аповесць пра дзіцячыя гады народнага паэта Беларусі Янкі Купалы, Зінаіда Аляксандраўна наведвала ўсе запаветныя мясціны, дзе жыў паэт, сустракалася з людзьмі, якія доўгія гады працавалі разам з Янкам Купалам. Вельмі дапамаглі ёй у гэтай працы шчырыя гутаркі з жонкай вялікага песняра Уладзіслава Францаўнай Луцэвіч.

Нарэшце праца закончана. Аповесць атрымала высокую ацэнку літаратурнай грамадскасці. Асобнымі выданнямі яна выходзіць на беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.

У 1958 годзе, будучы ўжо цяжка хвора, Зінаіда Аляксандраўна пачала новую працу — аповесць пра народнага паэта Якуба Коласа і, атрымаўшы творчую камандзіроўку, паехала на радзіму паэта — Мікалаеўшчыну Стаўбцоўскага раёна. Гэта было яе апошняе падарожжа. 16 красавіка 1959 года Зінаіда Аляксандраўна Бандарына раптоўна памёрла.

З захапленнем прачытае наша моладзь творы Зінаіды Бандарынай. Яны знаёмяць чытача з чароўнай беларускай прыродай — яе шумнымі старажытнымі пушчамі, звонкімі сонечнымі дубовамі, залацістымі нівамі, шаўкавістымі лугамі і цудоўнымі людзьмі, што жывуць на гэтай зямлі.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

Адказваем на пытанні чытачоў

Чытачка Н. Жураўкіна просіць расказаць пра нырачна-каменную хваробу.

Устаноўлена, што нырачна-каменная хвароба з'яўляецца вынікам парушэння абмену рэчываў не толькі ў мачавых шляхах, але ў арганізме ў цэлым, і ў прыватнасці водна-сольвага абмену. Маларухомы спосаб жыцця характарызуецца запаволеннем працэсаў абмену рэчываў, з прычыны чаго адбываецца назапашванне лішняй колькасці кальцыя ў крыві, адкуль у далейшым кальцый пераходзіць у мачу, дзе з'яўляецца асновай для ўтварэння каменняў. Вялікую ролю ў каменеўтварэнні адыгрывае нервовая сістэма, якая рэгулюе ўсе жыццёвыя працэсы арганізма ў здравым і хваравітым яго стане. Садажынічае каменеўтварэнню пільная вада, насычаная вапнянымі солямі.

Працякае нырачна-каменная хвароба па-рознаму, часам не праяўляючыся ніякімі сімптомамі.

Значна часцей яна працякае бурна ў выглядзе прыступаў так званай нырачнай колікі. Прыступ пачынаецца раптоўна вострым болем паясничнай вобласці. Боль гэты бывае надзвычай інтэнсіўны, аддае ў пахавыя, у палавыя органы, у нагу. Прыступ выклікаецца перамяшчэннем каменя ў нырачнай лаханцы або ў мачаточніку або закупоркай каменем мачаточніка і спыненнем з прычыны гэтага адтоку мачы. Дадатковай прычынай узнікнення з'яўляецца спазм лаханкі і мачаточніка. Прыступ нырачнай колікі працягваецца некалькі гадзін, і спыняецца боль гэтак жа раптоўна, як і пачаўся. Часта спыненне болу супадае з момантам пераходу каменя з мачаточніка ў мачавы пузыр.

Калі ўпершыню паяўляецца рэзкі боль у жываце, неабходна тэрмінова выклікаць урача для пастаноўкі дыягназу, таму што нырачна-каменная хвароба праяўляецца сімптомамі, падобнымі да вострага апендыцыту, вострага запалення жоўчнага пузыра, завароту кішак, ушчамлення грыжы. Таму да прыходу ўрача хвораму нельга прымаць абязбольваючыя і снатворныя сродкі, каб не змазаць карціну хваробы і гэтым не ўскладніць

пастаноўкі правільнага дыягназу і назначэння рацыянальнага лячэння. Лячэнне нырачна-каменнай хваробы, асабліва яе больш складаных форм, павінна праводзіцца ва ўмовах стацыянара.

Каб прадухіліць магчымыя звароты хваробы, неабходна ліквідаваць прычыны, якія выклікалі гэтае захворванне. Рэкамендуецца захаванне гігіенічнага рэжыму з уключэннем дастатковай колькасці рухаў, неабходна рэгулярна займацца гімнастыкай, фізічнай культурай. Харчовы рацыён павінен складацца з прадуктаў, якія

маюць дастатковую колькасць вітаміну А (морква, свежыя фрукты, рыбныя прадукты, малако). Трэба пазбягаць салатаў, шчаўя, памідораў, пячонкі, нырак, мяса маладых жывёлін. Рэкамендуецца піць ваду, якая ачышчана ад лішку солей. Гэта можна зрабіць і ў хатніх умовах: піць яе кіпячонай або дадаць да яе невялікую колькасць пітной соды.

Санаторна-курортнае лячэнне нырачна-каменнай хваробы павінна праводзіцца па рэкамендацыі лечачага ўрача.

Урач БЕЛЕНЬКІ Г. І.

Марыяныя нарасцы

КВЕТКІ НА БАЛКОНЕ

Балкон можна ператварыць у квітнеючы сад. Пры выбары раслін для гэтай мэты трэба ўлічваць, у які бок павернут балкон, і ў залежнасці ад гэтага карыстацца або светалюбнымі, або ценевынослівымі відамі.

Для развядзення кветак на балконе трэба зрабіць драўляныя скрынкі вышыняй да 30 см і шырынёй да 30—35 см, з глухімі сценамі, каб зямля не выветрывалася і захоўвала вільгаць. Вуглы скрынкі для моцнасці змацоўваюць жалезам. На дно скрынкі з прасвідраванымі ў ёй адтулінамі трэба пакласці чарапкі або гравій, каб стварыць добры дрэнаж, а зверху засыпаць тарфяной зямлёй слоём 5 см. Зямля для пасадкі падбіраецца адпаведна асаблівасцям тых або іншых раслін. Садзіць можна як расаду, так і дарослыя экзemplяры. Паліўка — звычайная, садовая.

Для балконаў прыгодны павойныя і ампельныя расліны, аднагадовыя і шматгадовыя. Пры выбары іх трэба кіравацца тэрмінам цвіцення з такім разлікам, каб мець кветкі з ранняй вясны да позняй восені.

Для ранняга цвіцення высаджваюцца вясной браткі, маргарыткі, грунтовыя прымулы. Пасля таго, як яны адцвітуць, на тыя ж месцы садзяць для летняга сезона званец, аксаміткі, наготкі, ляўконію, настурцыю, лятунію, для асенняга цвіцення — астры, гладыёлу і інш.

Тыя ж кветкі, што і на балконах, можна разводзіць на знадворных падаконніках.

Для падтрымання парасткаў паўзучых і павойных рас-

лін служаць вяровачкі, рашоткі з драўляных планак, дроту або шпагату.

3 ПРАКТЫКІ САДАВОДА

Апошняя суровая зіма, якая нанесла значную шкоду садам, была ў 1956 годзе. Вясной пасля гэтай зімы ў пладовых дрэў, якія падвергліся абмарожванню, адсталала кара. Я прыбіў яе да ствала дрэва маленькімі цвічкамі. Дрэвы выжылі, развіваюцца і пладоносяць. Цвікі, якімі была прыбіта кара, вельмі хутка знішчыліся дрэвам, не пакінуўшы пасля сябе слядоў. Кара разбурэнню не падверглася, і слядоў абмарожвання не засталася.

КАРПЕНКА А. С.

Аб тым, аб сім...

Пры адтаванні рыбы ў вадзе частка мінеральных солей пераходзіць у ваду. Таму, каб зменшыць страты мінеральных рэчываў, у ваду рэкамендуецца дадаваць кухонную соль: 10—13 г для рыб марскіх і 7 г для рачных — на 1 л вады.

Вельмі салёны і сухі селядзец рэкамендуецца пакласці ў халодную ваду або ў настой чаю. Дубільныя рэчывы чаю садзейнічаюць захаванню пругкасці селядца.

З галавы ляшча, карпа, воблы, карася, плоткі нельга варыць бульён, таму што ён будзе горкім.

Для прыгатавання марынаду трэба ў 2-працэнтны водат пакласці соль, цукар, лаўровы ліст, перац гарошкі, нарэзаную гародніну, пракіпяціць на слабым агні 15—20 мінут, а затым астудзіць.

Капуста сугачная будзе значна смачней, калі спачатку зварыць мяса да паўгатаўнасці, затым пакласці капусту і даварыць.

Пры варцы капусты з салёнымі хамсой, цюлькай, салакай трэба папярэдне выняць вантробы і адрэзаць галовы, затым рыбу прамыць, запаніраваць у пшанічнай муцэ, абсмажыць і пакласці ў бульён разам з капустай.

Пры прыгатаванні мясных фрыкадэлек на другую страву фрыкадэлькі трэба запаніраваць у пшанічнай муцэ, абсмажыць з маслам, заліць таматным або смятаным соусам і пры слабым кіпенні давесці да гатоўнасці ў закрытай пасудзе.

Смажаная пячонка будзе смачней, калі перад смажан-

нем яе на 1—2 мінуты пакласці ў вар, затым прамыць халоднай вадой і падсушыць.

Мяса будзе тушыцца хутчэй, калі дадаць тамат-пюрэ або лімонную кіслату.

Вясной менш за ўсё свежых фруктаў і гародніны. Мінулагадня гародніна, якая захоўваецца зімой, ужо нясмачная, а парніковай яшчэ вельмі мала. Каб кампенсаваць недахоп вітамінаў у ежы, трэба есці больш зялёнага — парэю, кропу, птарушкі, якое змяшчае шмат каштоўных для арганізма рэчываў. Гэтае зялёнае можна дадаваць да многіх супаў, салатаў, соусаў і фаршаў, можна ім пасыпаць бульбу і г. д.

Са свежай маладой гародніны (радыска, салата, шпінат, зялёная цыбуля) трэба часцей рабіць салаты са смятанай і тварагом. Трэба таксама старацца есці кіслую капусту, сырую цыбулю (з бульбяным пюрэ, у салатах з гародніны, з тварагом і да т. п.). Вясенняе малако адрозніваецца асабліва прыемным смакам і вялікай пажыўнасцю. Трэба піць шмат малака прэснага і кіслага, трэба есці сыр і тварог, прыпраўляць ежу смятанай.

На гэтым здымку вы бачыце былых работніц Мінскага аўтазавода — Марыю Васільеўну Пузанаву і Серафіму Андрэеўну Юшыну. Абедзве яны шмат год свайго жыцця аддалі вытворчасці, працавалі для Радзімы. І Радзіма паклапацілася аб іх. Зараз Марыя Васільеўна і Серафіма Андрэеўна на заслужаным адпачынку, на пенсіі. Але шматгадовая прывычка да працы захавалася, ім не сядзіцца без справы.

Фота Ю. Глебкі.

Кулінарыя

ПЕЛЬМЕНІ РЫБНЫЯ

Цеста для пельменяў падрыхтуйце, як для хатняй лапшы.

Для фаршу мякаць рыбы разам з рэпчатай цыбуляй прапусціце праз мясарубку, пакладзіце соль, перац, растопленае сметанковае масла, перамяшайце і яшчэ раз прапусціце праз мясарубку. Дадайце яйка і старанна перамяшайце.

Каб ачысціць пельмені ад мукі, на некалькі секунд апусціце іх у вар, а затым перакладзіце ў кіпячы празрысты рыбны булён і варыце пры слабым кіпенні.

БЛІНЧЫКІ З ТВАРАГОМ

Яйкі змяшайце з соллю і халодным малаком. У атрыманую сумесь дадайце крухмал, старанна перамяшайце і працадзіце. Спячыце тонкія бліны.

У працёрты тварог пакладзіце яйка, соль, цукровы пясоч і перамяшайце.

На выпечаных блінах пакладзіце падрыхтаваны тварог і загарніце з усіх бакоў, надаўшы форму квадрата або прамавугольніка. Блінчыкі злёгка абсмажце, складзіце ў посуд, паліце растопленым сметанковым маслам, шчыльна накрыйце накрывкай і на 8—10 мінут пастаўце ў духавую печ.

НЫРКІ ЦЯЛЯЧЫЯ, СМАЖАНЫЯ

З цялячых нырак зрэжце лішні тлушч так, каб слой яго заставаўся таўшчынёй

6—7 мм. Ныркi нарэжце на кавалкі таўшчынёй 5—6 мм, пасыпце соллю, перцам, пакладзіце на скавараду, разагрэтую з топленым маслам, і смажце да гатоўнасці.

Перад падачай на ныркi выцісніце лімонны сок, пасыпце зяленівам і падайце на скаварадзе, на якой ныркi смажыліся.

БУЛКА ЗДОБНАЯ

1 кг мукі, 30 г дрожджаў, 1½ шклянкі малака, 50 г растопленага масла або 80 г маргарыну, 50 г цукру, 1 яйка, 10 г солі.

Малако падагрэць і наліць у міску, у якой будуць мясіць цеста. Дрожджы накрыйце ў шклянку, дадаць чайную лыжку цукру і расціраць да ўтварэння вадкай кашкі. Затым выліць дрожджы ў малако, дадаць палавіну мукі і ўсё выбіць. Цеста насыпаць зверху тоўстым слоём мукі, накрыйце сурвэткай і яшчэ чым-небудзь цёплым, паставіць у цёплае месца, каб цеста паднялося.

Праз 2—3 гадзіны (у залежнасці ад колькасці дрожджаў), калі цеста зменшыцца ў аб'ёме, замясіць яго. Пры замешванні перш за ўсё пакласці астатнюю мuku, соль, расцёрты з цукрам жаўток. К канцу замешвання дадаць растопленае масла і збіты бялок.

Цеста мясіць да таго часу, пакуль яно не перастане прыставаць да краёў міскі і рук.

Затым згладзіць паверхню цеста, змазаць тлушчам (каб яно не пакрылася скарынкай) і даць падысці яшчэ раз у цёплым месцы. З паднятага цеста зрабіць булкі і зноў паставіць у цёплае месца, каб цеста яшчэ раз паднялося. Перш чым выпякаць булкі, змазаць іх збітым яйкам.

АДКАЗЫ НА ЧАЙНВОРД-КРЫПТАГРАМУ, ЗМЕШЧАНУЮ У № 2.

1. Марксізм. 2. Мінск. 3. Культура. 4. «Амок». 5. Карэя. 6. Ячэйка. 7. Авангард. 8. Дэмакратыя. 9. Яравая. 10. Яслі. 11. Інтэрнацыянал. 12. Літва. 13. Арагон. 14. Навука. 15. Афрыка. 16. Алімпіяда. 17. Асвета. 18. Аснова.

Адказ на крыптаграму: «Слава КПСС!»

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

АТ 10693.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 31.ІІІ.1962 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара—3-17-51, адказн. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 199 452. Зак. 170.

ДЗЕНЬ РЭСПУБЛІКІ

1. На Мінскім паштамце зманціравана ўстаноўка для сарціроўкі пісьмовай карэспандэнцыі. На здымку: Святлана Доўнар, Эмілія Радкевіч і Ядвіга Вітаўтова сарціруюць пошту на новай устаноўцы.

2. Халадзільнік уманціраваны ў кухонны стол. Такі цудоўны падарунак рыхтуе нашым гаспадыням Мінскі завод халадзільнікаў.

На здымку: канструктары заводу Ала Міхайлаўна Ласунова і Агнеса Мікалаеўна Маларчыкава правяраюць работу новага халадзільніка.

3. Хораша качанятам пад такім сонейкам! На здымку: птушніца саўгаса «Вішнеўка» Мінскага раёна Ірына Уладзіміраўна Сасноўская абпраменьвае качанят інфрачырвонымі праменьнямі.

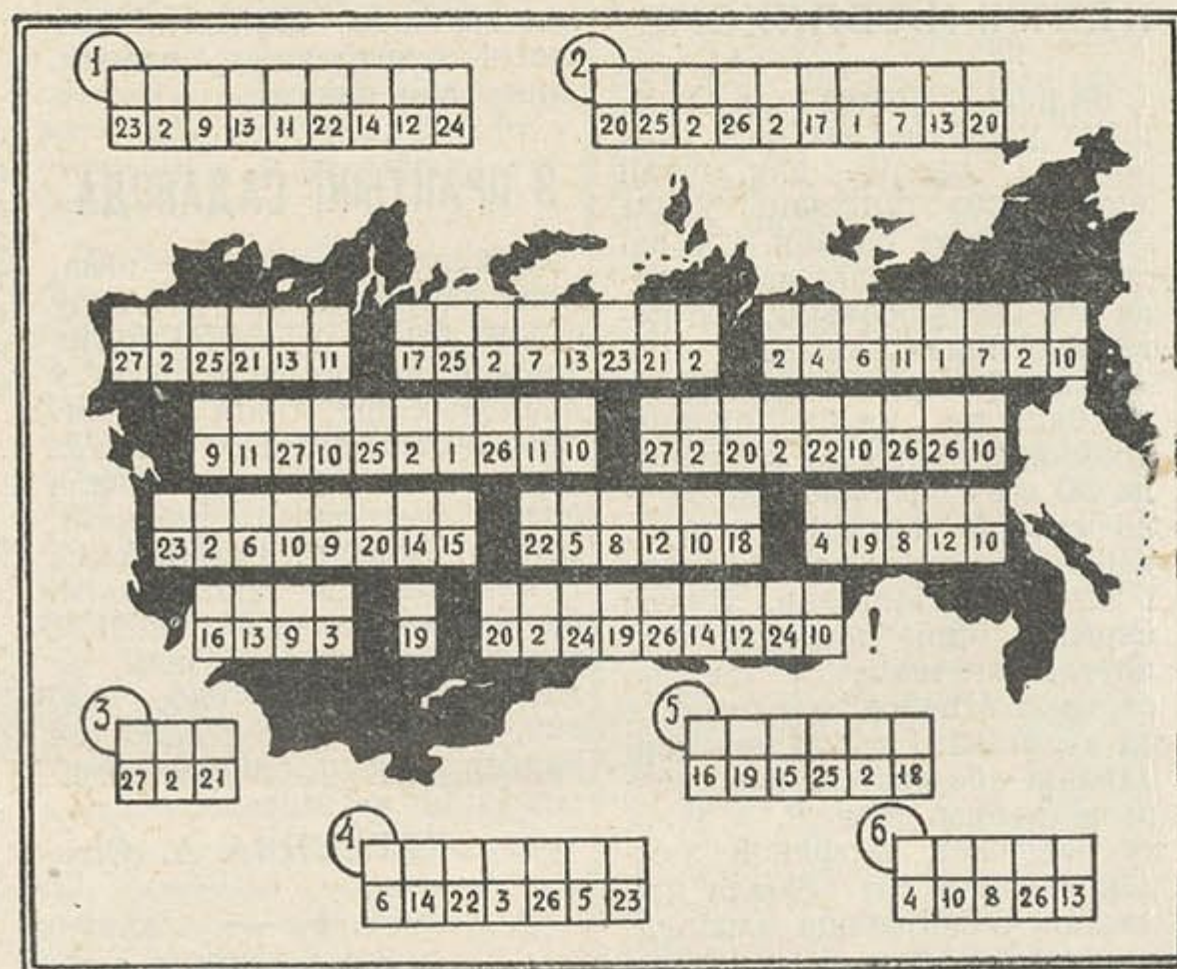
4. Ёсць пра што пагаварыць праслаўленым механізатарам. На здымку: Ніна Цэд — перадавая трантарыстка калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна і Марыя Канцавая — горадасць механізатараў калгаса «Орша» Аршанскага раёна. Нядаўна іх узнагародзілі Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

5. Еўданія Ягораўна Дзясятнікава — лепшы повар Гродзеншчыны — ахвотна перадае свой вопыт моладзі.

На здымку: Е. Я. Дзясятнікава (чацвёртая злева).

6. Працаваць хутчэй за ўсіх і лепш за ўсіх — такі дэвіз зборшчыц брыгады Соф'і Кужалёвай, адной з лепшых на Віцебскім заводзе электравымяральных прыбораў. На здымку: член брыгады Людміла Патапава за работай.

Фота А. Мызнікава, А. Перахода, П. Нікіціна, І. Стэца.

КРЫПТАГРАМА

Правільна адгадаўшы шэсць ключавых слоў і праставіўшы літары адпаведна лічбам у клетках на карце, можна будзе прачытаць крыптаграму.

1. Дзяржаўны і грамадскі лад. 2. Спецыяліст, які працуе на пад'ёмным кране. 3. Шахматны тэрмін. 4. Сталіца саюзнай рэспублікі. 5. Герой рамана М. Астроўскага. 6. Савецкі паэт-байкапісец.

Складлі Тамара і Рыгор ЯКУШЫ.

На першай старонцы вокладкі: фотаэцюд Т. Ананьінай

На чацвёртай старонцы вокладкі: эцюд А. Гіпенрэйтара

1

2

*День
республики*

4

3

5

6

